Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 10 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 42 (7856). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Карара шу доладелча денз хьинар айденна къахьегаш хьабоагIарех ба Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш. Цхьа бутт дIабахийтабац цар пачхьалкхен план меттел тIанйца декхараш а дикка тIехихоачаш ца деш. Цудухьа бурув тохара хьалхарча квартала задани ханал ткъаьхди хьалха кхоачашйир цар. Долче, шу доладелча денз хIанзлехьа планагIа лаьрхIачул тIех 2600 метр совгIа бурув техац УБР коллективо. ХIанз из къахьегаш я май бетта календарагIа.

Къахьегама овсарле лакхъяра кхаь бетта план 192 процент кхоачашъяьй цо. Заданел тIех мел теха бурув духхьал из лакхъяра чотагIа техад. ПланагIа лаьрхIача бесса бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка дIаеннай цо цхьа скважина. Бурув тохарга дIабода мах лохбарах, химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхьйола материалаш кхоярах пачхьалкхенца итташ эзараш сомаш пайда баьб бурувдеттараша. Коммерчески сухала задани а дикка тIехкхоачашъяьй цар.

Къаьстта дика болх а беш, дог гIоздоаха производственни толамаш дахарца белгалъяьнна я буровой начальникаш Макаров Александр, Кацман Владимир. Ахкильгов Султангири керте латтача бригадий коллективаш. ХIанз уж а май бетта тIеххьарча деной чотагIа бурув тохаш я.

Деша дай бац

Укх тIеххьарча шерашка тIанйца декхараш кхоачаш ца дарал совгIа, пачхьалкхен планах а гаьнна лоархIа ца беш, дукха декхараш тIадусаш хьабоагIарех ба А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаш. Фуд-теш цар балха тIа шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера дикагIча оагIорахьа хувцаденнар? Хьалха санна ах-астагIа лелхаш болх беш хьайоагIа завода коллектив. Ше тIанйца доккхий декхараш кхоачашдарга дог доахилга йолаш яц из карара шу доладелча денз цо баьча балха итогашка хьежача. Дерригача технико-экономически хьокхамий даькъе пачхьалкхен декхараш дукха тIадисад цунна. Масала, шу доладелча денз хIанзалца хьа предприяте технологаша ара ца хецаш йисай 785 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. ХIаьта шоай потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а гаьнна лоархIабаьбац уж. Шоай смежникашка цар дIа ца кхоачийташ йисай шиъ миллиони 670 эзари сом мах бола товарни продукци.

Завода коллективо кхоачашъяц къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара, пачхьалкхенна пайда бара заданеш. Долче, предприяте технологаш шоай деша дай бац.

Перестройке хьалхалаттараш

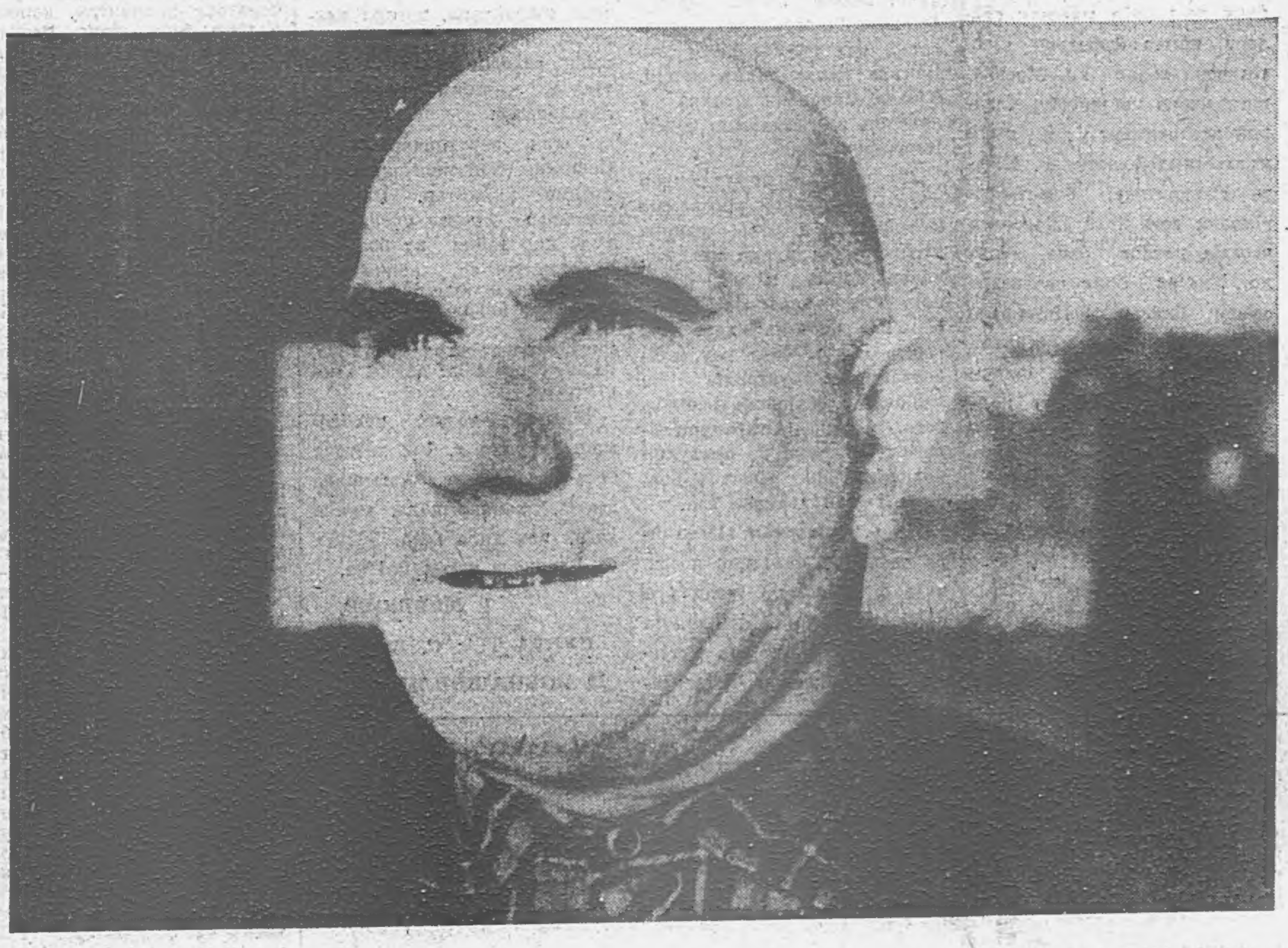

Автотранспортни системе эгтара халагIча участвех цаI лоархIаш я пассажирски транспорта тIа болх беш яр. Из тамаш а яц. ХIара дийнахьа автобуса тIарча водитела дIа-хьа буг бIаьш бола пассажираш. Тайп-тайпара а хала а оамалаш йолаш хул цхьабола пассажираш. Царех хIаранеца дувца ховш, безамеи Iимерзеи хила везаш ва из. Керттердар да: наькъагIа араваьлча цхьаккха тайпа хьовзам е авари ца хулийташ пассажираш шоаш кхача безача дIа-юха кхоачабир. Гуш ма хиллара бехктоххаме декхараш доккха дукъи да автобуса водитела тIалаттар. Цхьабакъда, из дика кхета а деш, пассажирашта хьалхашка шоаш цIийбала безаш цхьаккха тайпа шоай оагIонгахьара гIалаташ ца нийсдолийташ къахьегаш бола водителаш кIезига бац Ужахов Iамархан керте латтача Назрановски автотранспортни предприяте. Царех цаI ва Точиев Хьадиса Султангири.

Ткъаь пхиъ шу гаргга ха я цо укхаза автобуса водитель волаш болх бу. Цу шерашка чот яь варгвоацаш дукха пассажираш дIа-юха бигаб цо. Дег тIара доагIача дешаца цунна баркал аьна мара цхьаккха пассажир Iовалац автобуса тIара. ХIаьта шийна бехкагIа маршруте араваьлча пассажирашта наькъа тIа хьовзам хилийта е царца гIожа хиина нака бохам баь цхьа моттиг нийсъеннаяц. Цун керттердар да из Iимерза хилари ше тIаволча автобуса хадданза цо дика доалдари. Цхьаккха бутт дIабахийтац цо шийна план 105—110 процент кхоачаш ца еш. Иштта башха-дика производственни — тешаме новкъости хиларах тарра доккха тешал да Султангирена тIехьа предприяте водителий а кулгалхой а оагIонгахьара.

Хьаьнала къа а хьегаш, цо доахача производственни толамий лакха мах баьб. Дукха сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ тийннад цунна. Цул совгIа, цун наькъа тIа лепаш я «Социалистически яхье котваьннар», «Пятилетка ударник» яха массехк сийлен Знак.

СУРТА ТIА: водитель С. Точиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Укх деношка КПСС Октябрьски райкома пленум хилар. Цига дийцар организационни дош.

Пленумо КПСС райкома хьалхарча секретара декхарех мукъавалийтар В. П. Шутин, из КПСС обкома организационно - партийни кадрови балха отдела заведующелла вахарца дувзаденна.

Парте райкомий пленумаш

Парте Октябрьски райкома хьалхарча секретаралла къайлагIа кхаж а тоссаш харжар хьалха КПСС обкома ответорганизатора болх беш хиина Игорь Александрович Кузнецов.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар цига къамаьл а дир, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюро члена, парте Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос.

Иштта организационни дош дийцар парте Ленински райкома пленуме а.

Пленумо парте райкома хьалхарча секретара декхарех мукъавалийтар Е. И. Пуяков, из кхыча балха тIа вахарца дувзаденна.

КъайлагIа кхаж а тоссаш парте райкома хьалхарча секретаралла харжар Ленински райисполкома председатель хиина Руслан Мюстаевич Таштамиров.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар, цига къамаьл а дир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова.

ЛАЬТТАН БЕРКАТ ДЕБАДЕШ

Кхашкара репортаж

СоагIапча дIанхача массехк километр йисача хана аьрдехьа дIахьежача М. Горьке цIерагIча совхоза кхай тIа сеца латта ши трактор зийра оаха. Нах хьувзар царна йисте. Эггара хьалха тха къамаьл хилар арендаторца Фаргиев Мувсайца.

— Ер шоана гуш дола кха 105 гектар хулаш да,— аьлар цо. — Укхаза коартолаш дIаювш да тхо.

Мувсас дийцачох тхона хайра коартолаш кхееш кхоъ арендни звено йолга. Фаргиевца цхьана из деш ба Богатырев Умалати Гандалоев ТIахIири, цар кулгалдеча коллективашта чувоагIа массехк саги. ХIара звенос лелаергъя 35 гектар коартолаш.

— Сеца хIана латт шо?— аьнна, хаьттар оаха арендаторашка.

— ДIае еза коартолаш тIайола машина хьакхачарга хьежаш да тхо, — аьлар Фаргиева,—Из гIулакх шийханнахьа ца даро юхатетт болх. Iурра денз дIадоладенна даларе хIанзле 5—6 гектар дIайийна даьнна хургдар тхо.

Из къамаьл оаха деча юкъа хьакхаьчар машина. Цу сахьате сажалка чу Iочуйоассайир коартолаш, агрегат кхай тIа яьлар. Ги дIадерца цхьана минеральни удобренеш а товс механизатораша.

— Халхарча ханашка коартолаш дIаера пайдана хиннадац ер лаьтта, — йоах Богатырев Умалата. — Бакъда, хIанз боккха хьувкъам лургболаш хувцабеннаб цун лакхера тIоа. ХIаьта а удобренеш ца тайсача далац гIулакх. Хьанна хов бIаьсти йоккъал латташ хуле а? Лаьттаца дукхагIа тIоадал хилийтара аьттув луш я нитроаммофос.

Богатырев Умалат «Республика заслуженни механизатора» цIи лелаеш ва, цунна еннай «За трудовую доблесть» яха шиъ медаль, дукха а сийлен грамоташ. Мадарра аьлча, лаьттан Iунал де а цун беркат дебаде а ховш саг ва из.

— Дукххача шерашка «Экажевский» совхозе коартолаш кхееш хиннав со, — йоах Богатырева. — Цу даькъе — йонкха опыт Iоаьй аз. ХIанз пенсе ваха веза ха тIакхаьчаяле а, цIагIа вагIа сатем бац М. Горьке цIерагIча совхоза кулгалхоша дехарагIа укхаза болх бе венав со. Дика дар-кх гIулакх лерттIа дIадодаре.

Халахеташ дувц къахьегама ветерана шоай балха нийслуча новкъарлонех.

— Тахан совхоза хьакимаш чIоагIа тохабеннаболлаше а, итт сахьат даьлча мара кхай тIа яланзар агрегаташ, хIаьта селхан делкъийга кхаччалца сайца лаьттар тхо. Коартолаш шийхьа хьатIакхухьаре 5—6 ди мара эшацар берригa болх чакхбаккхара. Хьагучох, хIанзарча боларах из ха шозза а кхозза а йIаьхлургья.

Богатыревца цхьана коартолаш дIаювш латтача кхай тIа доал тхо. Кулга тIаьръюкъ санна шаьрдаьча, бокъонца кIаьддаьча лаьтта ювш бурилгаш. БIарг тIера бакххац звеной кулгалхоша дерригача агротехнически гIулакхашта: харшаш дахара, коартолаш дIаера, удобрени тассара, кIоагаш дIакъовлара, макхаш дахара. Цох тийша ба хургбола хьувкъам.

ХIанзалца коартолаш хьатIакхухьаш цхьа машина мара хиннаяц. Тахан денз из гIулакх дара къоастаьйкхы цхьаькха «Газ-53», Шофераша Коригов Мухьмаден Фаргиев Iумареи дувцачох складера болхлой кадай хиларах тийша да деррига а. Цар мухь тIаботтарга хьежа дIагIоргда гIулакх.

— Дика хьувкъм лургболаш я хIанз дIаювш йола коартолаш. — йоах Богатырева. — Уж Брянскера ийца я. Юххьанца оаха дIайийнараш соахка совхоза ше хьалкхеяьраш яр. Iай дIаоттаяь латтара хьалаш геттара во хиларах эсала яр уж. Ираза, кIезига яр моттигера коартолаш.

— Ер лаьтта соахка гурахьа аьха да, — аьлар Богатырева. — Цу хана укхаза коартолаш ювргйий ховш дацар. Арендни договор а цул тIехьагIа мара оттадаьдац. Ги дIаде деза кха бIаргадайча боккха бохам хилар тхона. Геттара во аьхадар лаьтта, нух тIа ца кхоачаш бIарчча чIегилгаш йисаяр. ВанагIа, укх балхах алапи дIаэца эхь хийттадацте укхаза баьхкача механизаторашта? — яхаш хилар со а са новкъостий а.

Совхоза трактористаша дита кхоачамбоацараш дIадоахаш къахьийгар арендатораша. Цу гIулакха ха а рузкъа а нийшар. Дале а, шоай низ кхоачар дир Фаргиев Мувсас, Гандалоев ТIахIира, Богатырев Умалата карарча шера хьувкъама махулла дикагIа лард йолла гIерташ. Царца уллув дIа а эйтта хьинаре болх бир Фаргиева ПаьтIаматас, Белхароев Адама, Гандалоев Мухьмада.

— Кастта чIоагIа эшаргья тхона культиватор — йоах У. Богатырева. — Из ца хуле, гIулакх лерттIа дIагIоргдац. Кхьйола техника йолаш я.

Эшаш йолча техникаца арендатораш Iалашбар совхоза кулгалхой декхар да. Теша лов, йоакхо ца еш цар уж бутарг ца хиларах. Цу даькъе мел эша таронаш йолаш я укхаза.

Кастта совхозе дIае йолаергья хьажкIаш, тIаккха хьатIакхоачаргья генарий аргIа. Мело ца еш кийчо е еза цу лоархIамеча гIулакхашта.

М МУРАТОВ.

Пропагандистий курсаш чакхъяьннай

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политпросвещене цIагIа чакхъяьннай республика мехкдаьтта доаккхачеи чакхдоаккхачеи промышленноста предприятей боахам социалистически лелабара школай пропагандистий кхаь дийнахьара республикански курсаш.

Курсий ладувгIархошка дIакхачийтар «Грознефть» яхеи «Грознефтеоргсинтез» яхеи производственни объединенеш а республика а социально - экономически дегIаахарах, РСФСР, НГIАССР, моттигашкарча хоржамий итогех йола шерра информаци. Белгалдаьхад хоржамашта хьалхарча а хоржамий а кампанешкара кхоачамбоацараши проблемаши. Чакхъяьлар педагогика, психологе, логика, оратофски искусства, методика дешашта хетаяь шерра дискусси. Курсий доакъошхоша ладийгIар «Идеологически балха вахарцара бувзам чIоагIбеча къахьегамхой политически экономически дешара система пропагандисташа лоацача дакъах», «Владимир Ильич Ленин ваь 120 шу дизарах», «Правови пачхьалкхе вIашагIйоллачара Советски законодательства лоархIам», «Пропагандист занятешка кийчвара методика», «ЛадувгIархошца пропагандиста беча балха цхьаццайола аспекташ» яхача темайх йолча лекцешка. «Нохч - ГIалгIай АССР регионально боахама расчетага яккхара программах», «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIаахар» яхача темайх чакхдаьхад «герга истолаш».

Курсашка къамаьлаш дир вузий Iилманхоша, партийни болхлоша. ТIеххьара КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретараца н. Е. В. Тумсоевца вIашагIкхетар хилар. Цо дийцар ладувгIархошта республикерча гIулакхех, жоп делар дуккхача хаттарашта.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС обкома политпросвещене ЦIен заведующе заместитель.

КПСС ЦК мартовски (1990 шу) Пленумо могаяь проект

КПСС Центральни Контрольно-ревизионни комиссех йола ПОЛОЖЕНИ

1. КПСС. Центральни контрольно - ревизионни комисси (ЦКРК) хорж парте съезде, хIаьта цунна отчет луш а я. Цо тIахьожам лоаттабу парте чухь программни документаш а КПСС Устав а, партийни съездийи конференцейи решенеш кхоачашъяра, тIахьожам лоаттабу партийни дисциплина лоаттама, парте чурча вахара нормаш а партийни этика а нийса лелаяра; КПСС бюджет кхоачашъяра, КПСС ЦК а цун учрежденей а, предприятей, издательствай финансово-боахама балха ревизеш ю; партера дIаваккхара дешаех йолча апелляцешка хьеж.

КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе де доагIар ду бюрократизмана, субъективизмана, гIулакхаш тIарча наха шоашта ловр леладара духьала, партийни политикана къаьст-къаьстача наха е дага доацаш эттача хьалаша влияни яра духьала.

2. КПСС ЦК-ца гIулакхаш леладеча хана КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе:

— ЦК исполнительни органаша решенеш тIаэцача хана коллегиальность хилийтара тIахьожам лоаттабу, нагахьа санна уж КПСС Устав толхадаь тIанйцадале, хIаьта парте документашка а мехка долаш долча законодательствага а хьежжа уж решенеш нийса ца хилара хьакъехьа протест ю, йоагI-йоагIа предложенеш тел КПСС ЦК Пленумашка, партийни съездашка а конференцешка а.

— КПСС Центральни Комитете цун учрежденешка, издательствашка, кепайоазон органашка, предприятешка партийни организацей дехарашка, коммунистийи къахьегамхойи письмошка а заявленешка а хьажара оттаяь порядок нийса лелайой хьеж.

— КПСС бюджет кхоачашъяра, цу даькъе партийни взносаш дIанйяра, царна учет яра, уж дIа-хьа екъара тIахьожам лоаттабу, хIаьта ЦК, цун учрежденей, кепайоазон органий, издательствай а предприятей а финансово - боахама гIулакхаш тохк.

3. Партийни организацешца леладеча гIулакхашка диллача КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе:

— шийи компетенцега хьежжа коммунистий заявленеех е шийи инициативагIа партийни организацей балха къаьст-къаьста дешаш техк, хIаьта парторганизацей хоржача органий балха тIара кхоачамбоацараш дIадахара хьакъехьа йоагI-йоагIача партийни органага е КПСС Центральни Комитетага предложенеш тел.

— Партийни организацешта, контрольно - ревизионни комиссешта а партийни комитеташта а юкъе леладеча гIулакхашка къовсамаш нийсделча, уж къестадеча дакъа лоац, КПСС мугIараш кхотадара гIо ду; парторганизацешка а хоржача партийни органашка а шоай позицена тIехьа латтача кIезигагIбарий бокъонаш IотеIа ца яйтарга, хIаьта дукхагIбараш тIехьа а болаш, тIанйца решенеш берригача коммунисташка кхоачашъяйтарга хьеж.

— Парте членаша КПСС Устав кхоачашдара тIахьожам лоаттабелга Iалашду, партийни этика а дисциплина а телхаяра бехке бола коммунисташ бехктоххаме оз. КПСС-ера дIаваккхарах йолча ЦКРК решенеех йоагI-йоагIача юххьанцарча партийни организацега хоам бу, нагахьа санна из цу гIулакха духьалъяле, дош шозлатIа дувц ЦКРК-ас юххьанцарча парторганизаце викалаша дакъа а лоацаш, цул тIехьагIа решени тIайцалга лоархI.

— Партера дIаваккхара хьакъехьа союзни республикай компартей ЦК-ша, парте крайкомашеи обкомашеи, союзни республикай компартей ЦК-ша, парте крайкомашеи обкомашеи, союзни республикай компартей, краевойи областнойи партийни организацей контрольно - ревизионни комиссеша яьча решенеех йолча апелляцешка хьеж.

— Республикански, краевой, областной, кхыча партийни организацей контрольно - ревизионни комиссешта балха тIа новкъостал ду.

4. Центральни контрольно - ревизионни комисси хорж КПСС съездо белгалбаьча боарамагIа, союзни республикай компартеша, краевойи областнойи партийни организацеша, СССР Герзашцарча Низий партийни органаша могабаьча коммунистех. КПСС ЦКРК хержа коммунисташ парте хоржача кхыча органашта юкъе хила йиш йолаш бац.

КПСС ЦКРК пленарни заседанеш эшаш хиларга хьежжа гулъю, бакъда, шера шинвел кIезигагIа йоацаш.

Центральни контрольно - ревизионни комиссе членаша КПСС Центральни Комитета Пленумий балха юкъе дакъа лоац совещательни голос а йолаш. Нагахьа санна эшаш хуле, КПСС ЦК а ЦКРК а вIашагIтеха Пленумаш гулъю.

5. Центральни контрольно - ревизионни комиссе шийи пленуме хорж массаза болх бу орган — бюро, партийни стаж итт шерал кIезигагIа йоаца КПСС ЦКРК сопредседателаш чу а боагIаш. Шоай аргIагIа сопредседателаша КПСС ЦКРК пленумий а бюро а заседанеш чакхйоах, КПСС ЦК Президиума а кхыча исполнительни органий а заседанешка дакъа лоац.

Укх положенега хьежжа, ЦКРК бюро полномочеш а цун дукхал - кIезигал а белгалду КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе пленумо.

6. Центральни контрольно - ревизионни комиссе, шийи компетенцена чудоагIача дешаех соцамаш тIанйду, ревизей итогех акташ увттаю. Ревизи яьча органий, предприятей, учрежденей кулгалхой декхарийла ба замечанеех а предложенеех а шоаша даьчун хьакъехьа КПСС ЦКРК-га хоам бе.

7. Центральни контрольно-ревизионни комиссе шийи болх гласно бу, цо тIанйяь решенеш арайоах партийни кепайоазон тIа.

Шоай декхараш кхоачашдеча хана КПСС ЦКРК члений бокъо я цар балхаца бувзам болча дерригача партийни документех пайда ийбе.

8. Центральни контрольно - ревизионни комиссе шийи аппарат я, из лелаю партийни бюджета средствай чотагIа, цо ше чIоагIъю цун структура, штаташ.

9. Центральни контрольно-ревизионни комиссе юкъера цун член дIаваккхара дош къоастаду. КПСС Устава тIа белгалдаьчча тайпара.

Делегаташ накъабаьхар

Укх деношка хургйолча ВЛКСМ XXI съезде болхача шоай викалий группа накъаяьккхар республика къахьегамхоша. Цунна чубоагIаш ба сурта тIара (аьрдехьара аьттехьа): И. Мержоев — НГIАССР Министрий Совета отдела начальника заместитель, Х. Бугаев — ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, А. Магомадов —ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома ревизионни комиссе председатель, Б. Исаева — Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета студентка, А. Абубакаров — Веденски стройбанка управляющи, С. Дахшукаев — Шатойски района Кирова цIерагIча совхоза тхьамка леладерий бригадир, А. Абасов. — ВЛКСМ Гудермесски горкома хьалхара секретарь, М. Сукиев—ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома секретарь.

Н. КОБИАШВИЛИ сурт.

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

Хьалхадовла гIерта

Мехка ювцаш я КПСС XXVIII съездага кийчъяь КПСС ЦК Платформа проект.

Из документ дувцаш «Красный молот» болхлочо, КПСС члена Л. Пустинникова аьлар:

— 25 шу да со Советски Союза Коммунистически парте мугIарашка вола. Со цун мугIарашка ваьннавац сайна болча аьттона, парте лаьпа никъ нийса хеташ ваьннав. Сона чIоаггIа новкъа да хIанз шоашта болча пайдана цхьан хана парте членалла баьннача наха шоай партийни билеташ парткомашка дIачутелаш хилар, шоаш парте членалла бовлача хана «Коммунизм хьалъерий хьалхарча мугIарашка хилар дукхьа парте членалла хила безам ба» а яхаш, дег чу кхыдар дола уж нах цу хана ца бовзар.

25 шера вай вахаре дукха хIама хувцаденнад, иштта парте вахаре а хувцалуш. Цу хувцамий уйла йича, уж снхагIа хиннад вахареи общественн, партена шийна чухь хулаш хиннарел. Парте цIаккха а дизза бе делладац отташ хинна хьал, кхоачашъяьяц ший решенеш, доал даьдац царна, из царна тIехьакхе гIерташ хиннай, хьалха а ца ювлаш.

Аз йизза могаю XXVIII-ча съездага йола КПСС ЦК Платформа проект. Цу документа тIа керттера хет сона шоай ха яьккха даьнна политикера, экономикера, идеологера дукхкхадараш парте дизза а хьдда а дIадоахаш хилар. Масала, со геттара раьза ва Конституце 6-гIа статья дIаяккхара, хIана аьлча закона е Конституце статьяца бакха а чIоагIбе а йиш йолаш бац халкъа тешам. ХIьата закони Конституцин шоай никъ болаш да — демократи лораелга. Нийса оалаш да «НизагIа хье дукха везаволийталургвац хьога».

Сона геттара нийса а бакъахьа а хет вай мехка дукха партеш хулга. Сона хетачох, дукха партеш йола система ца хиларо экономически е идеологически гIалато дечул доккхагIа зе дергда коммунистически болама. Дукха партеш йола система ца хилча, хила тарлургда эггара вогIа дола хIама — личноста культ. Оппозицех ца кхераш хила ха кхьчай коммунисташка. Цох ца кхераш хинна вай уйла дIаяьлар вай парте хьаяь вола В. И. Ленин валарца.

Оппозици ца хиларо доккха зе дир вай партена кхыча хIаман тIехь а. Революци котъяьннача хьалхарча денешке а мехка доал де, Iаьдала керте эттар коммунисташ. ХIанз, кризис эттача денешка, воаша даь гIалаташи карагIа ца доалаш дисари дувц вай геттара новкъа а хеташ, халкъо дукхача даькъе нийса бехке ду вай — коммунисташ. Критика ергйола, конкуренци оттаергйола оппозици ца хилар бахьан долаш парте вахаре хьахилар коррупци, протекционизм, кхыдола ийрча гIулакхаш. Из чIоагIа Iеткъар вай парте халкъацарча гIулакха.

Со теш парте авторитет лакхъяра партена чисткас новкъостал дергхиларах. Аз ювцар яц сталински хана хинна чистка. Аз дувцар да сага ший лоIамагIа партера дIавала йиш хилийтар а иштта дIаваларах тIехьагIа цунга хIама ца алар а.

Вай парте мугIарашка болаш ба шоашта болча цхьацца аьттонна цун мугIарашка баьнна е цун идеех шекбаьнна нах. Уж парте членалла хиларах шоашка цхьа бала кхаьчача санна хета нах ба, хIаьта партена эшаш а бац. Царна мукъабала беза партера дIабовла, из бахьан долаш моральни Iоткъам а ца беш.

КIоаргагIа йовза езаш я парте кулгалдеш йола аппарат. Со духьала вац из хилийтара, хIаьта общественни хьисапе берригa партийни болх булург а бац. Бакъда, езаш йий теш КПСС еррига горкомаши райкома ш и? (къаьстта городашка). Денгара денга каьхаташ кIалтIа деттилген даьсса хабараш дувцилгец мара деш хIама доацаш лела цигара партийни чиновникаш иштта чIоагIа эшаш бий-теш?

Цу хьакъехьа парте хила еза хьдда политика. Платформа проекта тIа цох нийса аьннад: Iаьдала кIийле хургйолча партена кIоаргга демократизаци е еза». Партийни наьха Iаьдал, сона хетачох, бокъонца материальни низ болаш хила деза; юкхьанцарча партийни организацешка бокъо хила еза шоай ахчах дукхагIа дола дакъа шоашка дита. Из дош керттерчарех цаI да, из хьдда къоастаде а деза.

Со тешаш ва общественн вай парте керттера моттиг лоацаргхиларах, из лаца цун низ а ба. Вай сиха додача вахара тIехьакхе а ца удаш, хьалхадовла деза.

Къамаьл дIаяздаьд
А. САДУЛАЕВА.

Депутаталла кандидатех

ВАХАР КIОАРГГА ДОВЗАШ...

ХIанзара халкъа депутаташ харжара кампани чакхйоаккхаш харжархошта хьалхашка шоай программаш йовзийтай дукхача депутаталла кандидаташа. Нагахьа санна, моллагIча боараме ше хержача харжархой проблемаш оттае, уж къоастае могаш из хуле вай вахар тIа-тIа тоа а луш леррагIа дIагIоргда. Цудухьа бе-башха ца хеташ из гIулакх дита йиш яц, хIана аьлча, тахан вай мегаргва, аьнна хеташ вола кандидат хьал а лаьца дIачакхваьккхача кхоана уж ди-бийса ца къовсаш вайна новкъостала боагIаргба.

ХIаьта Старопромысловски райсовета депутаталла кандидат Барахоев Iумарий Саварбик вахарера уж проблемаш йовзачарех, уж къоастаяра хьдда наькъаш белгалдоахаш, цу шаьра доацача наькъашка гIолла духьаленаш, халонаш эша а еш дIагIоргволчарех цаI ва.

Барахоев Саварбика дика дешаш чакхйоаккх Орджоникидзерча пачхаьалкхен университета экономически факультет. Цул тIехьагIа, цо Грозненски столовей треста экономист волаш къахьег. Укхаза гучайоал цун балха говзал. Вахар а болх а кIоаргагIа довза, кхетаде гIертача цо уллуврча бокъкхагIболча новкъостий гIонца шийна университете теоретически хьийхар практике карадерзаду. Шийна тIадеххача декхарех дика лоархIавеш вола Саварбик дукха ца говш Грозненски общественни кхачан производственни объединене № 44 йолча столове куста директоралла хьожаву. Цунна кхаьча участок да веларгволаш яцар. ХIана аьлча, болхлошта гIулакх деш йола массехк столови, иштта буфеташ чIоагIа вочa хьале яр. Масала, цига кхача во кийчбу, даарий ассортимент яц, яхаш къахьегамхой леткъар. ХIаьта столовешка, буфеташка гIулакх деш йола персонал чIоагIа нахаца охца, дорха яр. Укхара болх овлангара хувца бийзар. Цкъа-дале болхлой чам болча, бIайхача, бе-беча кхачанца Iалашбе безар. ШозлагI-дале, коллективера микроклимат тоае езар. Наха даар хьалхашка хьош бола столовешкара болхлой чуболхачарца безаме, Iимерза хургболаш. ХIана аьлча, кIалхара да безаме, велавенна хиларга хьежжа мара хьаьший цига шозлагIа бахка безам хилац.

Лоацача юкъа, Саварбика коллективера хьал цу лостамагIа хувца вIаштIехьдоал. ХIанз, иштта тайп-тайпарча къамех болча наха къахьегача коллективе «со нохчо, хьо гIалгIа, ер эрсе» яхаш юкъе юкъ ехкараш, дIа-хьа озабезамаш, деш моттигаш нийслац. ХIаьта, иштта барт-цхьоагIо йола коллектив вIашагIйолла атта дац.

С. Барахоевс ший хоржамашта хьалхарча программа тIа районе бахача наьха вахар тоадеча реально шийна де могаргдар мара белгалдаьккхадац. Цу даькъе из нийсача позице тIа латт. ХIана аьлча, цхьаболча кандидаташа харжархошка ше хьаллацийта гIерташ доккхий, мерза къамаьлаш дувц. Вешта аьлча, шийна де карагIдаргдоацар дергда, яхаш, нах тешабе гIерт уж. Бакъда цунах хIама хилац. ХIаьта Саварбик дукхха а доккхий а къамаьлаш дувца Iемачарех вац.

Цо ший керттера декхар лоархI — кхачан программа кхоачашъяр. Из маярра кхоачашъяра цунна хетачох, «баьцдаарий кхаш — рынок» яха хадданза болх бергбола система хьае еза, вешта аьлча, баха нах юртбоахама продукташца Iалашбелга вIаштIехьдаккха деза. Цунца Старопромысловски районе из продукци йохкаргйолаш эшшача боараме тикаш хьаелла еза.

Къаьстта теркам тIабахийта къоастае езачарех я нах чуIе фусамашца Iалашбара проблем. Укхаза кандидата лерхIачох хьалхарча аргIагIа квартирашта инвентаризаци е еза (къайле яц, итташ квартираш яьсса латтилга, дукхаяраш социальни нийсхо телха а еш харцахьа, ца йоагIаш хьайица йолга). ДIахо индивидуальни цIенош хьаде безам болчарна лаьттан участкаш хьакъоастаяйта, подрядчикаша шоай ханнахьа фусамаш хьалъергйолаш цар бехктокхам лакхбе, беза.

Шеко яц массанахьа санна Барахоев Саварбик кандидат волча хоржамий участка территоре тIара наькъаш чIоагIа вочa хьале хилар.

лар. Из ше депутат хуле а ца хулаш вусе а уж наькъаш тоадайтара, цигара ханнахьа нувхаш дIакхахьийтара, гаьнаш дIайогIийтара тIехьа къовсам лоаттабе лерхIаш ва.

Тахан керттердар — из Советаш экономически шоай лоIаме хилийтар. Нагахьа доалахьа ахчан средстваш хуле цар вайна цу боахаме къоасталургъяц, аьнна, хеташ йола проблемаш цхьаккха хало йоацаш, тайп-тайпарча организацешкара укхаза новкъостал де тхона, яхаш, сагIа а ца дехаш къестаергъя.

Мадарра аьлча, проблемаш шортта я. Уж хеттача беса къестаяра Советашка къона, хьинар дола, дийша кагий нах хила беза. ХIаьта С. Барахоев царех цаI ва.

I. МЕРЖОЕВ,

СУРТА ТIА: С. Барахоев

Н. КОБИАШВИЛИ сурт.

Атта бац цар болх

Нохч - ГIалгIай художественни промыслай объединене коллективо дIадахача шера республика бытовой гIулакхаш деча министерствана чуйоагIача предприятешта юкъе яьржача яхье шоллагIа моттиг яьккхар. Кхы а дикагIа къахьег цо шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера. Хьалхарча квартала план кхоачашъярах ханал хьалха рапорт деннад.

Объединене болх тоабеча шоашкара доаггIа дакъа юкъекхухь централыни лаборатoре болхлоша, инженераша - технологаша, конструктораша, иштта экономисташа - инженераша, кхычар.

Тахан дувцаргда вай Кирюхина Татьяна Николаевнас кулгалдеча центральни лабораторе коллективо лоацача даькъах. Йоккха яц лабораторе коллектив, верригa а цига болх беш пхийтта саг мара вац. Цхьабакъда, царна карагIдувлача гIулакхашка хьежача боарам боаццаш лоархIаме я из. Укхаза болх беш ва кхо конструктор, хьаеш йола продукци ГОСТ-а дIа мадеххара хилийтара, технологически режим даим нийса лелаяйтара вола виъ инженер-технолог, физико - химически анализашта вола инженер-технолог, хIамаш тегара, хьийзача тхах, боамбех барзкъаш дара, иштта кхыйолча изделешта бола инженераш - технологаш. Цар массане а болх боаггIача боарамагIа лелийтара дукха къахьег лабораторе заведующе Татьяна Николаевнас. Из цу гIулакхе йола ворхI шу мара дизадац. Цу юкъа ше башха-дика кулгалхой специалисти хилар хьахьекхад цо. Из йоккха говзанч а тешаме новкъост а я. — аьлар генеральни директора Гуцариев Микаьила. Из Iалаьмате доккха тешал да.

Нохч - ГIалгIай пачхаьалкхен университет чакхъяьккхар цо 1977 шера. Университетерча химико - биологически факультете лаборанткалла болх бе юхейтаяр из. Ше каралаьцача балхах Iалаьмате дика кхеташ. тIадехка декхараш цIена кхоачашдеш хиларах факультета йоккхагIйола лаборантка ю Татьяна Николаевнах.

Дукха ганзар из ше чакхъяьккхача факультете. ГДР химикаш эшаш хиларах Нохч - ГIалгIайчене хоам кхаьчача, эггара хьалхарчарпа цига яхийта оттайир Т. Кирюхина. Къахьегама дисциплина боарам боаццаш чIоагIа йолча немцаша а доккха тешал деш, чакхъяла низ кхаьчар цун ше цига даьккхача диъ шера.

Цул тIехьагIа республика моттигерча промышленноста министерстве стандартизаце инженералла дIанийцар. ТIаккха объединене центральни лабораторе заведующелла хьожайир из.

Художественни промыслай объединене цехашкара арайоал халкъа эшача товарий бIаьш изделеш. Уж вай республике меттел мехкарча дукхача регионашка дIакхоачаш я. Лабораторе болхлой кулгашкен бIаргаштен кIал гIолла чакхъьнна мара дIаяха йиш йолаш яц уж. ЗIамига хинна а сакхат дола продукци чакхъялийтац цар. Духхьал цу тIехьа чакхдоалаш дац лабораторе болхлой декхараш. Цар хадданза кийчъю керда изделеш.

Шоаш кийчъьяча кердача моделех тийга хIамаш миштa дIайолх хьожаш базашка, торгови организацешка гIолла чакхбоал лабораторе болхлой. Нагахьа санна, керда кийчъьяча изделех во дIайодаш моллагIъяр нийсъелча, дIахо ара ца хецаш сопаейт цар. ХIара шера 75 —90 керда изделеш арахеца йолаю объединене цехашка. Из лабораторе инженерий - технологий, конструкторий, кхыча специалистий творчески къахьегамах доалаш дола беркат да. Объединене хIара шера еррига арахецача продукцех кхоалагIа дакъа совгIа яр цар низаца кердаяьккха хул укхаза.

Керда изделеш, нормативно - технически документаци кийчъеча башха-дика гIулакхаш карагIа а дувлаш, хьинаре къахьегаш ба объединене центральни лабораторе опытни инженераш. Царех я стандартизатор Варгасина Галина Степановна, тегача барзкъашта, галантерейни изделешта бола инженераш - технологаш Османова Лиля, Ерохина Татьяна Сергеевна, физико - механически химически анализашта йола инженер-технолог Никитенко Нина Николаевна, тегача барзкъашта бола конструктораш Николаева Галина Александровна, Волкова Лариса Васильевна, кхыбараш. Художественни даькъе хIамах дика сакхеташ, йоккха опыт йола специалисташ ба уж. Цхьа дезал санна барт-цхьоагIо йолаш, шоайла тIера болаш; ше-ший опыт камаьрша дIа-хьа луш къахьегаш ба уж. Иштта йола коллектив вIашагIйоллаш а, уж шоайла гаргаозаш а дукха къахьийгад Кирюхина Татьяна Николаевнас. Сона деррига а ховш да, яхаш куралн сонтали еш а йоацаш, каст-каста ший карарча специалисташца дагаювлаш хул из. Цу гIулакхо лакхдаьд коллективера цун сий.

Хьинаре къа а хьегаш, ше керте латтача центральни лабораторе коллектива къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарал, хIаранегара доаггIар хьадехарал совгIа доккха дакъа лоац Татьяна Николаевнас юкъарча балха тIа а. Объединене къахьегама коллектива совета члена, профкома сектора заведующе, халкъа тIахьожама керттерча группа члена, пропагандиста декхараш дизза кхоачашдеш хьайоагIа из цига балха еча денз. Керамически, швейни, вязальни изделеех йола семинараш чакхйоах цо объединене болхлоща. Т. Кирюхинас кийчбаь башха-дика говзанчаш а лоархIаш къахьегаш бола нах дукха ба укхаза. Царех доккхал ду объединене эггара дикагIа лоархIаш йолча кагирхой хьехамча Татьяна Николаевнас.

Б. КОСТОЕВ.

Къулбаседен бассейна флота чудоагIаш дола «Советский Союз» яха керда атомни ледокол ший эггара хьалхара ша кагбара вахта дIа а йоляь болх бе доладеннад. Цун декхар да бIарччача шера Мурманскера — Дудинке яхача линегIа халкъбоахама мовхьаш тIадола транспортни кемаш накъадоахилга.

Эггара хьалхара балха денош ша эттIабеш долча кема экипажа хилар цун еррига системашен механизмашен деш дола тохкамаш. Цар хьахьекхар чIоагIа тешаме хилари цу тайпарча кемашта форда инспекце дIадехарашка хьежжа хилари.

Ша эттIабеш боаккха оптимальни никъ белгалбу спутникови система. Цу гIулакхе лелаеш я ледокола дIатIачIоагIъяь йола КА-32 яха вертолет а.

Экипажа дика бытовой хьалаш хьадаьд. Морякаш ба цхьацца моттиг йолча каюташка, борта тIа болх беш я кабельни телевидени, болх беш я спортивни зал, сауна, нек ду бассейн, библиотека, музыкальни салон.

СУРТА ТIА: «Советский Союз» яха атомоход.
С. МАЙСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

АКТИВ ГОВЗАЛ ЛАКХЪЕШ Я

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома марксизма - ленинизма университета бе-беча отделенешка дешаш ва республика юрташкарча районашкара пхи бIаь гаргга коммунисти парте боаца активисташи. Царна юкъе ба — предприятей кулгалхой, халкъа боахама специалисташ, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой.

Укх шера феврале-марте партийни строительства, Iилман атеизма, пропагандистски говзал лакхъяра, экономически отделенешкарча слушателашца - заочникашца пхи сесси чакхъяьккхай. Шин шера цар Iомаьяй: «Марксистско - ленински философе актуальни проблемаш», «Мехка экономика лелаяра керда система». «Советски общества массе багIорахьа йоаржаяь демократизаци яр», «Агитационно - пропагандистски балха психологически а педагогически а кIийленаш», «Политически дешара теори а методаш а» яха дешара курсаш, хIаьта иштта «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIакхувлара йола актуальни проблемаш», «Наха хьалхашка къамаьл дара говзал» яха лаьрхIа курсаш. Цул совгIа, занятешка йийцар мехка а республике а политически, экономически, правови реформаш чакхъяхарца, экономика дегIакхувлара, халкъа хьал-таро тоаяра, законности порядоки лорaяра декхараш кхоачашдарца ювзаенна актуальни темаш.

ТIеххьарча дешара сессе йийцар партехи мехкарча политически хьалахи, КПСС исторически опытах критически уйла ярах йола темаш.

Слушателаша чIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар КПСС къаман политика теоретически кIийленех, перестройкан эргалонийн хьалашка къаман отношеней концепцех йолча лекцешка. Иштта герга истол чакхдаькхар, из хетадаьдар укх темана: «Къамашта юкъе довнаш дувлара бахьанаш гучадахари уж къоастадари». Цул совгIа, занятеш чакхъяьхар «МалагIа да книжкашта юкъера дикагIдола книжка? (библи), «КъорIа — ислама керттера книжка» яхача темаех. Слушателаша хьинаре дакъа лаьцар «Политически система перестройка яр — вай общества перестройка еча керттера оагIув» яхача гергача истоле.

Боккха теркам тIабахийта ладийгIар слушателаша «НГIАССР агропромышленни комплекс дегIаккхувлара перестройка яр, ахчанем кредитеи лоархIам лакхбар», «Нохч - ГIалгIайчене ресурсех пайда ийбечара демографически ситуаци», «Радикальни правови реформа: из кхоачашъяра кIийле, керттера лостамаши наькъаши», «Советски правови пачхаьалкхе историй кардинальни политически реформан контексте», «Бокъон политически кулгалдарен» яхача темашта хетаяь хинна республика кулгалдеча партийни а боахамий а болхлой выступленешка.

Слушателашта хьалхашка къамаьлаш а дир, шоашта даьча хаттарашта жоп а делар КПСС обкома отделий заведующеша: аграрни — В. П. Борискина, пачхаьалкхен - правови — В. Н. Яковлева, къахьегамахи социальни дешаехи йолча НГIАССР Госкомитета председатела А. Н. Инуркаева. СССР Госбанка республикански управлене начальника А. А. Вартанова, хIаьта иштта, республика вузий Iилманхоша, хьехархоша.

Слушателаша толаме экзаменаши зачеташи дIа а сийна, КПСС обкома марксизма - ленинизма университет чакхъяккхарах дола дипломаш хьанйцар.

В. АХМАТУКАЕВ,
КПСС обкома марксизма - ленинизма университета проректор.

Дега чукъувлалац

Дукха яздаьд сталински режимо вайнаха тIалоаттадаьча Iазапах, цун къизалах. Цхьаь цхьан мехка, цхьанна а пачхаьо ший мехка дахача цхьанна а къаманна цIаккха а тIаоттадаьдац цу дожало — Сталина-Джугашвилe шоай мехкех даьхача, къамашта тIаоттадаь тайпа Iазап.

Цунах мел дукха дийца дале а, мехках даьха хиннача къамий цхьаккха дезал хургбац цу хана адамий моастагIаша качбена бала ца кхоачаш, цунах дувца доацаш. Цудухьа дувца хIамаш да хIаране, ши-ший тайпара. Иштта са а безам ба сайна бIаргадайна, айса лайна цу ханара цхьадола хIамаш дувца.

ШОЛЖА-ГIАЛИЙТIАРА йигача эшелонаца г. Джамбуле кхаьчар тхо шоллагIча марта. Дезалца воацаш 36 саг вар тхо цу хана вIашагIкхийттараш. ГIалгIай къам мича дигад хьаала ховш саг коравагIацар кхыметтел комендатурера а. Цхьабараша йоахар, уж вIалла а мехках а баьхабац. Юххера а хезар тхона Киргизе къулбехьарча областашка — Ошски Джалалабадски бигаб, аьнна. ТIаккха спецкомендатуре дийца а дийца, цига дIагIолга вIаштIехьдаьккхар оаха. ТIавилла комендант а волаш, Джалалабаде дахар тхо. Цига а боацаш бар гIалгIай. Цул тIехьагIа кхы цига цар дIатIаэца ца а тига, соцара новкъостий коменданта Джамбуле юхадIаби г а р. хIаьта со комендантагара сайна мукъа а баьккха г. Ош дIавахар. Цига, спецпереселенций отделе а ваха, аз сай бала дIабийцача (кхоаченна ахча, бIехбенна а тишбенна а тIабувха гIирс), цар со Ошски районе хьожавир. Цига райфинотделе налогови инспекторалла балха вахар со. Иштта сай болх беш со воаллаш спецпереселенций областной отдела начальник кхайка дIавийхар со. Сога цо аьлар: «Хьона нохчий мотт ма хой, Iа де дезаш цхьа хIама да: цар вахар миштад, шоаш мехках бахарах цар фу йоах ха деза. ХIаьта из долла хIама тIа а дилла, сога докладной лургда Iа».

Сайга аьннар ца дича мича варгвар со. ТIалаьтта низ чIоагIа ма барий. Цкъа цхьан дийнахьа колхоза кхашка гIолла со дIаводаш, клевера кхай юкъе боахкаш кхалнах бIарга а байна, со царна дIатIавахача, уж хиннабар клевер йоаккхаш боахка нохчий кхалнах. Мича яхьа доахк шо ер, сенна еза шоана? — аьнна аз хьаттача, цар аьлар: «Яа йоаккх, нитттий чам ба укхан хьонхайича, хIаьта укханца цхьа бахьан кер Iеха а беш, тхоашкара ялатилг кхо ца дой укх сахьате кIалдусаргдолаш да тхо». Цул тIехьагIа цIаькха цхьан фусаме нийсвелар со. Фусам аьлча а, хьайбанна а мегаргдоацаш, кхий санна цхьа горинг яр-кх, зIаммигача кизга бIалгах йоагIар мара кхы чуя сердал а йоацаш. Меттан гIайбанней меттел кIалъядаш йоархIаш яр, ювргIана меттел тIаехкаш — тиша кетараш. Цига, Ошски районе, баьхараш Ножай-Юрта районера боалабаь лоаман нах бар. ТIакIал йилла а, тIаювха а, яа а кхы хIама хьа ца эцийташ арабаьха бар уж. Кхыча колхозе со вахача а сона нийслуш хинна дезал кхы царчул дикагIа таро йолаш бацар.

ТIаккха хIанз, сайна мел дайнар а мел хезар а ше мадарра дIадувца, докладной записказа хоам бе безаш ма вий со начальникага. Цудухьа, кхы тIатехан тIерадаьккхан хIама доацаш, долчча бесса сайна бIарга мел дайнар IотIа а яздаь, докладной дIаделар аз. Iодийша ваьначул тIехьагIа, цунна IотIавийрззача вагIаш тоъал ха а яьккха, тIаккха цIаьхха цIимхара сона хьабIара а хьежа, начальника аьлар: «Ер тайпа хIамаш дар аз хьога язде аьннараш? Еррамо къамаьлаш дерашта итт шера чувалла е топаш тоха суд ю укх хана! Цхьабакъда, аз хьайга аьннар Iа харцахьа кхетадарах чувалла пхи дии пхи бийсен ха а теха, вутаргва хьо хIанзарчоа. ХIаьта вайна юкъе хинна къамаьл Iа кхыча сага хойте, таIазар лирагIа хургда хьона».

ЦIАЬКХА сайна малагIча бахьанегIа техар КПЗ чу даккха пхи дии пхи бийсен дувцаргда аз. Се балха волча Ошски райцентре делкъийга хIама дуаш вагIар со столове. Цу ханна хьачуваьлар НКГБ райотдела начальник (Сакович яхаш вар из). Даа хIама эца, аьнна, из дIаэттача, дIатIа а ваха аз аьлар: «Хьо Iоха, аз хьаэцаргда даа хIама». «А» — тиганзар цо. Ший хIама а диаь из дIавахар. Цу дийнахьа сарахьо комендант вера со волча. НКГБ начальникага бIаь грамм мала аьннад Iа. Яз а дийя объяснительни хьада». Объяснительне тIа аз яздир: «Аз цунга бIаь грамм мала аьннадац, цхьабакъда, вовзаш а вокхагIчун сий деш а кавказций Iаьдал доландаь». Аз яьхар кхы бакъ ца деш пхи дии пхи бийсен даьккхар аз КПЗ чу воаллаш.

Иштта дора-кх цу мехкашка спецпереселенций сий, дог хIана эккхац, аьнна, селла йоккха гIелал яр кIезигали доастамали фуд ца ховш болча Кавказа халкъашка цу Бере йовсараша енар.

Аз лакхе дийцар кIориг а долаш дар дIахо йодача хана цига духьалъийтта сурташ: коара хьаара а ваьнна, улица тIа Iохайннача вала а веле вагIаш хулар спецпереселенец. Мехкал хинна, моцало кIалбита нах, цу бIайхача мехка атта лазараш хулаш, денна боврa. Цхьан дезалах саг цIагIара ара ца воален ниI ца еллен дийи бийсен даьннад, аьнна, цхьан колхозера комендатуре хабар а дена, со а волаш, комендантаца даха тхо дIаэттача, ниI хьаеллалуш яцар, е чура хьайист хулаш саг а вацар. ТIаккха цхьаннахьара юкъаргIа а ена, из гIорттаяь оаха ниI хьайийллача, цхьатарра хьалдижа пхи дакъа уллар цу цIагIа: кхо бери цар даи-нанен.

Уж унзара сурташ дагадехача, хIанз а дог чIехк. Аз дувцараш-м цхьан-шин колхозе сайна бIаргадайна хIамаш мара мячад. Царел унзарагIа дола эзараш-эзараш сурташ бIаргадайна мел дукха нах хургба, нагахьа санна вай къамаш дIадоаржадаь хинна бIаьрчча Киргизии Казахстани хьанйцача?!

Иззал Iазап тIаоттадаь, эрий аренашка Iокхайса, вIаши гаргагIоргбоацаш дезалаш къоастабаь хинна вайнаьха къамаш дахалда, аьнна, дигадацар СибарегIа — хIалак хилда, дунен чура хир хадалда, аьнна, дигадар. Бакъда, цу хьалашка тIалаьттача низа ка ца луш, ца дохаш чакхдаргдацар денал дола, шоайла вIашагIхьерчаш, харцо эшаяь, бокъо тIаяргхиларах тийша хинна халкъаш мара.

Итташ эзараш нах байра Iодигача хьалхарча шин-кхаь шера моцалла а лазарех а. Веннача сага кхоачамбе, цунна лерттIа мерчий долла, сагIа дала таронаш яцар наьха. Цига венна саг гIоазота ва яхаш шоай сатедора наха. Цхьабакъда, лергвар венначул, варгвар ваьнначул тIехьагIа могаш-маьрша бисараша, ца бохаш, шоай денал ураоттадаь, вахарах дог ца доалаш шоай моттигаш хьалийцар колхозашка, совхозашка, предприятешка, хьаьнала къахьега, кIал даьхача къамашта нийсса къахьегама толамаш даха болабелар вайнах. ТIаккха хайра цигарча наха вай Iокхачалехьа шоашка «нах буа нах боагIа шоана, царца оагIув ма бехкалаш, царех лоралелаш» яхаш сталински агитатораша дийца хабараш харц долга. Вежарий санна вайнахаца вIаши гIулакхаш, дотттагIал леладе баьлар киргизаш, узбекаш, казахаш, эрсий, украинцаш, дукхача кхыча къамех бола никалаш.

Цига баьхача наьхачул эсалагIа доацаш боахамаш Iодехкар, тоаделар вахара хьал. ХIаьта а дега салоIам беш дацар из, цIаккха а йиш ца луш са латтар Нана-ДаьгIастенгахьа.

Парте XX съезде ше доклад еш, парте Централыни Комитета Хьалхарча секретара Никита Сергеевич Хрущева хьаккхашта, майрра дерригача дуненна хозаш бехке йир Сталина культ личность. Цу хана хайра советски халкъашта даь гуинахьа а доацаш, миллионаш нах боабайтар а хIалакбайтар а Сталини цун иккий кIоажоех мотт хьекхаш баьгIа цунна гонахьара гIози хиннилга. Исторе чухь эггара лирагIа хиннача дунен шоллагIча тIем тIа боабаьбац Сталина пурамийца палачаша Ежова, Бере, кхычар боабайтараш миссел советски нах.

ТАХАН цIенача дег тIара баркал оалаш дагаух кортамукъадаьннача халкъашта Н. С. Хрущева цIи, цуй денало, къонахчало сталинско-бериевски гIабаех шоаш мукъадаьхалга кхета а деш.

Иштта мукъадаьнна нохчийи гIалгIайи халкъаш а цIадоладелар шоай дай баьхача лаьтташка, шоай хиннача цIеношка. Цу хана хеталора, сел боккха бала а Iазап а лайна цIабийрзача шоай лоалахошта, гIалгIашта, хIирий белабенна духьалбоагIаргба, аьнна. Хийттар хиланзар. БIаьш шерашка вIашагIдийттача шоаш дай болаш мел хиннача хIамаех а баьха, бохабаь СибарегIа бига хинна гIалгIай цIаболабеннаб, цу кхойтта шера цига вIашагIа мел дийттар доххар боацача маьхах дехна а ца дохкар — мах боалаш дита а. Баькка цIаэйттача, шоай боахамашта кхыметтел аьттехьа а битанзар Пригородни районера гIалгIай. Шоаш баьх-баьхача юрташта йисте чаьтараш теха багIаш кIираш а даьха, кхы шоай бала дIахаза саг а ца хинна, Средни Азеи Казахстанеи юхабаханза ца боалача кхоачабир гIалгIай къамах нийсса ахаш хIана бац, аьнна, бола нах. Иштта массехкazза вахарах бехаб дукха эзараш гIалгIай.

Харцо дика яц хьаннагIчо ювце а. Харцо цIаккха а котъяьннаяц е ярг а яц. ТIаккха малав тахан ворххIе даь хана денз са хинна цIа, лаьтта хьада, яхаш вола саг харцве йиш яр?

ХIанз юххера а гIалгIай къаман дош нийсхонца къоастадергдола ха хьатIаэттай, аьнна, хет сона. «ХIана аьлча, шин къаманна — гIалгIаштен хIираштен — юкъера къовсам мел кхохкабенна латт халкъа депутатий Лакхехьарча Совета сессе вай депутата С. Н. Хаджиева (сий ма довлда цун) дIакхайкадаьчул тIехьагIа, из дош кхета а даь, тахан вай мехко а дунено а эггара чIоагIагIа лоархIаши сий деши волча советски замалахьа духхьашхарча вай Президента — Михаил Сергеевич Горбачева пурамийца вIашагIъеллача цу сийлахьча комиссе гIалгIай халкъа дош нийсхонца къоастадергхиларах дог тийша ва со.

А. ПЛИЕВ,
РСФСР культура заслуженни болхло, къахьегама ветеран.

Дикача нахах

Къахьега Ӏема кулгаш

Сурта тӀа шоана гуш вола Сагов Бексолта дукхача наха вовзаш ва Наьсаре. Цун сий — даьккхараш — эгтара хьалха цун къахьегама кулгаш да. 1957 шера волавелар из токарни станока тӀа болх бе. Юххьанца дӀаволалуча хана «Назрановский» совхоза мехмастерской ах-баьдеча кхийнашкара дӀаволавелар из. Цу хана цу совхозе Бексолта кулг-говзалца хьаяь запчасть дукхагӀа эшар цигарча массехк трактора а царна, тӀехьаювзача техникана а. Кхашкара боагӀа механизатораш эггара хьалха Бексолта волча цехе чуоттар:

— Трактор сецай са кха юккъе».

— Фуй ехар? — хоаттар токарас.

Цун езар фуй хьайча, шорттига ваха а вахе, шийн запасера хӀама лора цо сатотденна венача механизатора.

— Лораеш лелаелахь, кхы яц хьона укхаза, — оалар тӀехьара тӀа.

Цу гӀулакхо запчастех кхомбе Ӏомабора механизатораш, хӀаьта Бексолта говзача кулгийн сий де а Ӏомабора.

Иштта дӀайолаелар цу хана къонача токара къахьегама биографи. Казахстански опыт а яр цун.

Совхозаш технически хьакъехьа низбола йолаелар массехк шу доаллаше. Заказчикаш кӀезигагӀа ухар кхашкара. ХӀаьта а Бексолт сагот де дезаш хиланзар шийн кулгашта бизза мухь хургбац, яхаш. «Электроинструмент» яха завод хьалъяь йоаллаше, из волча «парламентер» вера: «ВоагӀвалар хьо тхо долча. Токарни станокаш тӀа болх бе нах тоац тхона», — аьнна. Ше Ӏомаваь зӀамсаг шийн когаметта а вита, цу заводе вахар Бексолта. Дукхача шерашка болх бир цо цига.

Цул тӀехьагӀа (перестройка йолаенна ха яр из) специалисташ - говзанчаш дӀахьа «увзабе» оарцагӀъяьлар организацеш, предприятеш. АТП котъяьлар «Электроинструмент» заводал. Алапен а, хӀаьта балха хьашташта а цига аттагӀа хийтар 6-гӀа разряд йолча токара.

ХӀанз цига ва из къахьегаш. Шаьра, тайжа лел цун кулгаш шийн токарни станока тӀа. Ше ва Бексолта из къаьна станок «дийнъяьр» а цун наладчик а. БӀарчча аьшка яьшкаш хьал а йиза, седкъий мо къегаш яда цо хьаяь дукха оатхалаш: втулкаш, фенташ, болташ...

Со из волча хиннача дийнахьа вӀалла сона бӀарга ца яйна а ювцаш ца хеза а хӀама еш воаллар Бексолта шийн станока тӀа.

— Фуй Ӏа ер? — хетт аз цунга цец а ваьнна.

— Фуй-м ховра сона ер,— аьлар цо, вела а къежа, бакъда, цӀи тиллаяц укхан хӀанзарчоа. — Тха боахама коа хьалъеш латта лакха каркасин кхоаленаш яйнайий хьона?

— Яйнай, — ях аз, — автобусаш чулоаттае дика кхоаленаш я уж.

— Уж каркасаш вӀашагӀъювза «мӀараш» да-их ераш, — аьлар цо. Заводо-изготовитело хьаяь цу тайпара хӀамаш йолаш-м я. ХӀаьта уж пайдана яц, лелх. ТешамегӀа а хӀаьта шийн тайпара хьисапформа йолаш а я аз хьаераш. Монтажникашта са яраш дукхагӀа езаеннай.

Иштта говзанч - специалист ва Сагов Исраила Бексолта. АТП цехашкара къонабараш цунна юхера дӀабалац. ХӀана аьлча, Бексолтагара хьаӀомаде шортта хӀамаш да царна.

М. ЗАНГИЕВ,
тха себ. корр.

Автора сурта тӀа: токарь Б. Сагов.

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДӀахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралех, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартех, 3, 5 апрелех арадаьннача газеташ тӀа).

Раджаб Али Риза воӀ, 1885 шера (Иран) г. Урмия ваьв, иранец, парте хиннавац, болх беш хиннавац. г. Грозне ваьхав, СССР-ера дӀавахийтав.

Джиакомелли Александр Кирьякович, 1878 шера г. Одессе ваьв, итальянец, парте хиннавац, артеле болх баьб, г. Грозне ваьхав, СССР-ера дӀавахийтав.

Айрапетянц Мкртыч, 1901 шера (Иран) г. Салмасе ваьв, эрмало, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гусейн Кули Али Алескер оглы, 1888 шера (Иран) г. Нагамане ваьв, иранец, парте хиннавац, хаьхо, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ганиф Али Заде, 1896 шера (Иран) г. Тавризе ваьв, иранец, парте хиннавац, болх беш хиннавац. г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Исмаил Ибрагим Заде, 1894 шера (Иран) г. Кехна Шахаре ваьв, иранец, парте хиннавац, завода кочегар, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шван Петр Осипович, 1900 шера УССР г. Одессе ваьв, немец, парте хиннавац, винодел, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ибрагим Шир Али оглы, 1909 шера (Иран) г. Зандане ваьв, иранец, парте хиннавац, повар, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Саркисянц Сергей Аракелович, 1893 шера АзССР Юлалас яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Халил Али Заде, 1890 шера (Иран) г. Ардебиль ваьв, иранец, парте хиннавац, грузчик, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гусейн Курбана воӀ, 1897 шера (Иран) г. Арванаде ваьв, иранец, парте хиннавац, № 15 йолча совхозе ларена заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Халимбеков Халил Аджи Рустама воӀ, 1808 шера г. Грозне ваьв, иранец, парте хиннавац, № 73 йолча тика заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Али Юсуфа воӀ, 1903 шера (Иран) г. Мамагане ваьв, иранец, парте хиннавац, столове болхло, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Котиев Къоасама Ӏабдурахьман, 1908 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дадаев Муса, 1875 шера Итум-Калински района Атим-Бовты яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Атим-Бовты яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бугаев Умар, 1878 шера Надтеречни района Нагай-Мирза-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Хадисов Апа, 1901 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хадисов Мусхан, 1901 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Садыков Атаби, 1900 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Исмаилов Халаш, 1904 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хадисов Саид-Али, 1907 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хадисов Теки, 1878 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хадисов Кожа, 1867 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гериев Темир - Султан, 1865 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кагиров Ясол, 1880 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хасиев Россе, 1906 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, потребительски общества хаьхо, Слепцовски станице ваьхав, 1 шу суд яьй.

Хасиев Якуб, 1885 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, 1 шу суд яьй.

Табулуев Лечи, 1988 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, кабардинец, ВКП(б) кандидата член, юртсовета председатель, Бено-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хадисов Муцульхан, 1858 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ясолов Рамазан, 1902 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Темиев Рамазан, 1912 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Багаев Яса, 1890 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алимханов, из **Исраилов** Магомед, 1905 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Садыков Саид-Али, 1912 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Габаев Амин, 1877 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арсиев Гансу, 1878 шера Шалински округа Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бай-Алиев Байгири, 1895 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Берсанукаев Омар, 1865 шера Шалински округа Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Возерханов Межид, 1875 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тасуев Кара, 1875 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абазаев Джалал, 1877 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Эльджуркаев Межид, 1869 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бухаджиев Салтыхан, 1863 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хожханов Ноха, 1866 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сулейманов Умар, 1904 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Циселяк Георгий Николаевич, 1893 шера СКК, Кабардински областа Муртазово станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, товарни контора служащи, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чапанов Сосламбик, из Элберда Солса, 1905 шера Лакхерча Ачалкхе ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хугаев Сааду, 1864 шера Ножай - Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Назиров Баган, 1880 шера Ножай - Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Назиров Баган, 1880 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайтурзаков Гайта, 1887 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Элимхажиев Межид, 1905 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Янсукаев Месырпаша, 1902 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джамалдиев Исмаил, 1904 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Джамалдиев Абдурахман, 1902 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусаев Бохарчи, 1901 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

(ДӀахододар хургда).

Союзал дехьара

ФРГ. Беркате дегӀадоагӀа малхбузенгермански Бавари Лаьттанен Украински ССР-ан юкъе вӀашийн аьттув болаш лоаттаду бувзамаш. Уж дӀахо шердара баьккха лоархӀаме гӀа хилар УССР Министрий Совета председатель В. А. Масол керте волча республика делегаце Мюнхене яьча визитах. Лаьттан правительства кулгалхоща цхьана укхаза кулгаш яздир вӀашийн юкъе леладу гӀулакхаш тоадара тӀадерзадаьча керттерча лостамех цхьана яьча заявленева кӀал.

Советски хьаьший хилар «Сименс» яхача концерна тохкамий центре, кхо шу гаргга ха я релен автоматикан Киевски производственни объединенеца толаме дӀаюха гӀулакхаш цо леладу. Делегаце членашта яйзар телекоммуникационни техника керда тайпаш производствана юкъедоаладарен кийчдарен процесс.

Советски хьаьший хилар «Сименс» яхача концерна тохкамий центре... текст меттел графически сурташ - схемаш, таблицаш (къамаьл дечун портрет а) монитора экрана тӀа хьахьокха а могаш йола факсимально бувзама аппарат дӀахьокхаш ва концерна викал. Экрана тӀара сурташ каьхата тӀа даха йиш я кепатохача устройства новкъосталца.. Аппарата керттера совле: бувзама керда линеш эшац, моллагӀча телефонах дӀахотта йиш йолаш я из.

СУРТА ТӀА: В. А. Масол (хьалхарча плане латтар)

Е. СТЕПАВИКА сурт. (ТАСС фотохроника).

ЭМИГРАЦИ: ДӀАУХАРАШ МАЛАШ БА, ХӀАНА УХ

Деррига наькъаш Рима тӀадолхаш дац. Къаьстта, хӀанз США-с СССР-ра эмигранташта визашта оформлени «массазара городе» ца еш, хьалха израильски виза а йолаш мехкара дӀаухача наха еш хиннача тайпара, хӀанз из Москве еча хана.

Чайковске улицагӀа США посольства хьалхашкара аргӀа денгара денга йӀаьхлуш латт. Америка дукхагӀа эмигранташ дӀаухача биъ мехках мара йоацаше (США, Израиль, ФРГ, Греци.) Цхьабакъда, цу аргӀо хьахьокх таханарча ситуаце белгалонаш.

Керттерча даькъе, дувцар да СССР-ра кхыча мехка массаза бахара дӀабаха безам бараш тӀа-тӀа дукхагӀа хулаш латтилгах. СССР МВД визаий регистрацеий Управлене даннегӀа 1989 шера дӀаухараш 1988 шера хинначул шозза дукхагӀа ба. Нагахьа санна, биъ мехка дӀабаха эмигранташ 235 эзар саг хуле, тахан США дӀачувахара виза заявка 237 эзар саго еннай. Цу аргӀагӀа латта нах къамах хиларга диллача, цига а хувцамаш да, керттерча даькъе дӀабаха гӀерташ эрмалой ба (83 процент).

ХӀаьта, из СССР-ра жугатий дӀаахара боарам лохбеннаб яхилга дац. Вешта аьлча, из дегӀаухаш латт. ХӀанз бакъдар аьлча, жугатий дукхагӀча даькъе Израиле дӀаух, 1989 шера цига дӀабахара оформлени яьяр 102 эзар саго — из 1988 шерара ца ниййсдича 3,5-зза дукхагӀа ба.

Иштта цӀаьхха шозза гаргга дукхагӀа хилар ФРГ дӀабаха безам бола советски немций. ДӀадахача шера царех 95,7 эзар саг дӀавахавар. ДукхагӀча даькъе, уж 25 шерагара 40 шерага кхачалца ха яьнна бола квалифицированни болхлой, колхозхой, хьехархой, лораш ба, хӀаьта царех дукхагӀбараш немций мотт ца ховш ба. Хьагучох, укх шера вай мехкара дӀагӀоргба дика дукхагӀа немций.

ДӀаухаш ба грекаш а.

Иштта дукха нах дӀаахара феномен — таханарча бакъдолчун объективни гӀулакхех цаӀ да. Дувцарах укх шера мехкара дӀаваха тарлу 500—600 эзар саг.

ХӀана дӀаух уж? Наха из атта боаца соцам тӀаэцара бахьанаш малагӀаш да? Дуне бӀаргаго безам хилар да из? Цига дӀабахача гаргарча нахах дӀакхета гӀортар да? Цар лелабеча динца дувзаденна да-те из? Е дикагӀча оагӀорахьа хӀама хувцалург ца хиларах дог диллар да из?

УВИР-е дика хов: дӀабахачарех дукхагӀчар гаргарча нахах дӀакхета безам болаш долх тхо, яхаш, доаха бахьанаш формальни маӀан долаш долга. Дуккхача шерашка СССР-ра кхыча мехка ваха дӀавахара цаӀ йола виза хьаэцара йола услови хиннай из. 1987 шера январе денз СССР-е хьачуваран дӀавахаран йолча Положенена дикка хувцамаш даьд. ХӀанз духхьал «цу оагӀорахьара» гарант (хьо цига дӀавехаш а материальни даькъе Ӏалашвеш а вола саг) е хьо цига вахийта кхыйола паччахьалкхе раьза хилар мара эшац. Хетаргахьа, кхычахьа ваха дӀавахара процедура либерализаци яра бахьан долаш дукха нах дӀаух.

Иштта социально-экономически бахьанаш хьалха тетт. Мехко ловш йола хала ха, тохкамий ха, правови паччахьалкхен а дика экономика а кӀийленаш хьаяр тахкара санна йола ха а хинна дӀаэттай. Цо дуккхачар кхоаенах бола тешам баьб. Вай уж нах бехке бе бокъо йой? Е эмиграци дунен тӀарча дуккхача дегӀадаьхкача мехкашка йолаш йолча мугӀарерча социально-демократически процессаца ювза йоагӀий-те?

Хьагучох, из хеттача беса пхьалхача гӀулакхех дац. Эмиграци социально-экономически маӀан долча бахьанашца ювзаенна Ӏац. Цунна дола тешал — немецки эмигрантий талгӀе.

Цхьадолча халкъаша — крымски татараша, балкхароша, гӀалгӀаша, грекаша санна мехкара ши миллин гаргга долча немций къамо сталински къаман политика Ӏазап лайнад, царна низагӀа Казахстане депортаци яьй, Заполярье къахьегама лагерашка дӀаахийтаб. Политически реабилитаци яьчул тӀехьагӀа царна шоай паччахьалкхе, Поволжье немецки автономи меттаоттаергхиларах бола тешам чубессар. Мохк сеца лаьттача итташ шераша из тешам боабир, цо немций ФРГ дӀабахара процесс дӀайолайир. Тахан, Поволжье немецки автономи хьаяра дош принципиально къоастадаьча хана, хӀанз из практически кхоачашделгах дувцача хана дукхагӀбараш цунах дукха тешаш бац. Укхаза теркам тӀа ца эзача даргдац дӀаухачар хана ценза — кердача вахара хьале шоай аьттув лаха гӀерташ дӀаух къона, низах бизза бола нах.

Сенга дог доах цар цига? СССР-е ФРГ гӀулакхашка временни поверенни волча Э. Хайкена хетар: «Нагахьа санна советски немций шоашта тхо долча, США советски жугаташта санна бокъо лургья мотташ бале уж гӀалат бувл». ФРГ царна «ялсмале» хургья яхилга духхьал къамаьл мара дац. Хетаргахьа дуккхадар цар аьттув баларах тийша хургда. Цхьабакъда, цар кӀоаргга шоай тароний мах бе беза, дӀахо йодача хана массадолчох дог экккаргдоацаш».

Из практически хьехар немцашта даь ца Ӏеш Советски Союзера дӀа мел ухачарна де йиш я. Дикача дунен тӀара кортамукъален эйфори дуккхачарна сиха къизача бакъдолчунца хувцалу — мотт ца хар, балха оттара, чуӀеча фусама, ахчан проблема (мехкара дӀаводаш валютаца 90 сом мара хувцац). Цул совгӀа из деррига а конкуренце хьалашка. Иштта теркал ца дича далац, дукхагӀйолча хана моттигерча наха уж моастагӀалца тӀаэцар, хӀана аьлча, цар эмигрантех паччахьалкхен бола сов мухь а балха овттачен чуӀе фусам хьаэцачен бола конкуренташ а лоархӀ. ТӀеххьарча даннеша йоах царцара моастагӀал геттара чӀоагӀдалах. Иштта латт гӀулакх ФРГ, Греце, Израиле.

Израиле хьахинна хьал кхерам тӀатувсаш да. Дукха бараш чӀоагӀа раьза боацаш ба СССР иммигранташ (уж Израиле кӀира бӀаь совгӀа саг воагӀа) оккупированни территорешка Ӏоховшабара йолча правительства планашта. Из сага бокъонаш, цхьадолча даькъе IV-ча Женевски конверце 43 статья толхаяр да (цу кӀала кулг яздаьд Израилера викала), хӀана аьлча, лаьтташ дӀалаьцача держава оккупировнни территореш демографически хувца бокъо лац.

Ховш ма хиллара, СССР таро яц шийн хиннача мехкахой, Израила гражданаш болча, цун политически амбицей инструмент йолча наьха кхела влияни е. Цхьабакъда, СССР предложенегӀа ООН кхерамзлен Совета Израила бокъонаш телхаеш леладеча гӀулакхашка хьажа йолаеннай. ХӀаьта, ер да СССР МИД гуманитарни гӀулакхаш леладарахи сага бокъонехи йолча Управлене начальника Ю. Решетова цу хьакъехьа хетар:

— Сона хетачох, хӀанз хьаэттай 1967 шера вай долча хьахиннача Израиле дӀаболхарех советски гражданаш ца лоархӀаш хилара, вешта аьлча, гражданство дӀаяккхара практикага хьажа деза ха. Вай уж Союзацара дӀахоадабе йиш яц. Цо хьалхарча аргӀагӀа, Израиле массаза баха дӀабахача советски гражданий бокъонаш телхаеш хилча воздействи яра наькъаш белгалдоахаргда. Цул совгӀа, вай законодательство граждански а политически а бокъонех йолча Дунен халкъашта юкъерча пактас белгалдаьхача вай кхоачашде дезача декхарашка доагӀаш хургдар.

Вай кастта союзера дӀавахарахи хьачуварахи дола керда закон тӀаэцаргда. Цу закона тӀа эггара хьалха дӀакхайкаергья хӀара советски сага мехкара дӀаваха, цу даькъе массаза ваха, е массехк шера болх бе лаьрхӀа ваха йиш хиларах йола бокъо. ТӀаккха, кхыча саго дӀавехарга, е шоллагӀйола оагӀув раьза хиларга хьежа везаргвац.

...Тахан санна Чайковске улицагӀа аргӀагӀа а латташ шера хьежа везаргвац.

Владимир КЮЧАРЬЯНЦ,
АПН обозреватель.

Специалиста хьехамаш

Лазарех лораде хьайбаш

Хьайбаш дебадара, цар продукци алсамъяккхара чӀоагӀа новкъарле ю тайптайпарча лазараша. Царех цаӀ пироплазмидоз яхар да. Из хьоаду даьгӀенашкарча фашкаргаша. Цудухьа ахканарча лагерашка доахан дӀадигачул тӀехьагӀа, уж тайпа зе деш дола садоахка хӀамаш еба ца яйтара низ дӀакхоачар де деза.

ГӀулакх миштад аьлча, цу лазараша республика боахамашта докиха зе ду. Масала, лазар а кхийтта тоабеннача хӀара Ӏаттагара хьа ца йоаккхаш шера юкъера лаьрхӀача 160—200 килограмм шура юс. ХӀаьта къона хьайбаш лерттӀа дегӀ ца доаккхаш дус. Пероплазмидозах цкъаза 70 процент хьайбаш дов. Из нийслургдоацаш гӀулакх вӀаштӀехьдаккха дукха чоалхане а дац. Де дезар — даьгӀенашкара фашкаргаш хӀалакьяра хан-ханнахьа хьайбашта молхаш еттар, уж лувчадар. Из болх хьайбаш леладара хьалашка хьежжа бе беза. Нагахьа санна, доахан моша доакъар хьатӀакхухьаш кхоабе, даьгӀенашкарча фашкаргашта духьала царна хӀара кӀира молхаш етта эшац. Цу тайпарча боахамашка хьатӀадоаладеча хьайбашта мара диц из. Цхьабакъда, фашкаргаш йолча даьгӀенашка доажаду доахан, 6—7 дн даьлча молхаш техача хи чу лаьрххӀа йолча ваннашка, е ДУК яхача агрегатаца лувчаде деза. Лоамашка леладе дугача доахана уж дӀадигалехьеи ІоцӀа доаладичен шозз-шозза лувчаде деза цу молхашца. Из болх чакхбоаккхаш пайда эца беза цхьа процент хлорофос шийца йолча мархкалах.

Фашкаргашта духьала чакхйоаха мероприятеш биологически мел пайда беш я тахкара 1975—88 шерашка доахана, жена, гаьзарий, говрашта, варашта, гамажашта, якашта, хьаккхарчашта, цхьадолча акха лелача хьайбаш тӀара тайп-тайпара ха йола 47 эзар фашкарг гулъяьяр. Къоастайнча уж 18 тайпара хилар. ХӀаьта 1974 шера даьча тохкамаша цар 24 тайпа гучадаьккхадар.

Цунца цхьана, дӀадахача шера лурчогӀа хиннача 977 хьайба дукхагӀа цамогаш хилар пироплазмидоз кхийтта. Царех 167 делар. Ца доалаш урсаш хьекха дезаш хьайбаш доадарах а доккха зе хилар боахамашта.

Къаьстта а дукха доахан цамогаш хилар цу лазарах боахамашка: Назрановски районе — 751, Надтеречни районе — 360, Наурски — 300.

КӀезига хиланзар Шелковской, Ножай-Юртовски, Наурски районашка а. ХӀана нийсденнад из ишта? Цу хаттара жоп луш эггара хьалха белгалдаккха доагӀа, цу районашкарча ветеринарни службаша шоай болх мелбалийталга.

Гучадаьлар цу тайпара гӀалаташ кхыча районий боахамашка а нийсдолийташ хинналга. Каст-каста телхаеш хиннай доахана молхаш тохара графикаш, ханал хьалха даьгӀенашка леладе арадоахаш хиннад кхычахьара хьаккхувла дикача фух дола доахан, и. кх. дӀ.

Опыто хьахьокх: ветеринарни болх лерттӀа вӀаштӀехьбаьккхача, графикага хьежжа фашкарга духьала доахана эша гӀулакх дича, пероплазмидозах доахан наггахьа мара цамогаш ца хулга. Из болх, даьгӀенаш тоаеш агромелиоративни мероприятешца цхьана чакхбоахача Грозненски, Сунженски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Урус-Мартановски районий боахамашка тӀеххьарча хана вӀалла хилац хьайбашта из лазар.

Доахан лоаттадеча помещенешка хан-ханахьа молхаш тохаро, ахканарча лагерашка хьайбаш леладара болх лерттӀа вӀаштӀехьбаккхаро аьттув балийтаб пироплазмидозах цамогаш хула доахан дикка кӀезигде Шалински Гудермесски районий боахамашка а. Цу хьакъехьа къаьстта дувца доагӀа «Гудермесский», Грозненски района «Родина» яхача совхозех. Цига тӀеххьарча пхе-ялх шера цхьа етт цамогаш хиннабац.

Пироплазмидоз яха лазар ца кхетийтара лоархӀаме да, масала, лоаман даьгӀенашка хьайбаш лехкка дӀа а ца дугаш, машинашца дӀанхувлар. ТӀаккха наькъагӀа фашкаргаш латарах кхера дезац.

Уж гӀулакхаш зооветспециалисташа лерттӀа чакхдахарах тийша хургда, укх шера республика хьайбаш леладераша шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдар.

Б. ДИКАЕВ,
ЧИНИВС паразитологе лабораторе заведующи, ветеринарни Ӏилмай кандидат, республика заслуженни ветеринарни лор.

КУРКИЕВА Совдат.

ДАЬХЕ

Ва нах, фуд из Даьхе яхар?
Даьхе... массанахьар хоз.
Даьхе — из да адамий вахар
Из да — мерза модз.

Адамаша къахьегамца
Даьхен беркат дебаду
Оалхазараша а шоай иллешца
Уж аренаш екаю

БІарг ма кхоачча ялатий ареш
Хьийкъа латта беркат, — кІа.
Гаьнаш латт шоай техка даьреш
Яхаш сога «мархьаба».

Лакха лоамаш тахан сона
Делаш санна хеталу.
Адамаш а массаз къона
Деташ делаш бІаргагу.

Цудухь еза наха Даьхе
Цудухь ба из дунен малх.
ХІама короргдий цун маьхе
Мелла дукха лехарах?

ЭЗДЕЛ

Ва нах, фуд из эздел яхар?
Эздел — из да бІарчча вахар
Вале вІаьхий, вале говза.
Эздел деце эшац вовза.

Фуд из эздел? Хетт аз шуга
Дий из лаьттах дІадув дуга?

Яц из кердача шеррара корсам
Е бешара кІома хорцам.
Даьна, нанна Іа бой тоам
Царна хет цох лакха лоам.

Вокххача сага сий деш гІотте,
Цунна гІо деш йол тІайотте,
Хьаьша лоархІаш дой цун сий —
Эздел кхы цул дикагІа дий?

ЗІамагІчарна кхерам тувсаш
Йой цар дега вас.
Иззаморг-м везац вувца
Лув из массаза харц.

Ший къам бахьан яхье ваьнна
Оале майрра дош.
Эздел доацаш ва из, аьнна,
Саго аргдац цох.

Эздел даим лоро деза
Из я сага юхь.
Эздел доацар наха везац,
Ба из боккха «мухь».

НЕСИЙ ИЛЛИ

Шо доха ма доха,
Що дехе ма хьовза,
Сел дукха дезаш
Шуца яха йоагІар со.

КІант ваьча бабийга
Кога ага теркадаьча
Нус йоагІа алийта,
Ва елла яла со.
Нийсача нийсархошка
Ферта тасса алалаш.
Тара-бара тарачарга
Ахча тасса алалаш.

Кога ага теркадаьча
КІант ваьча бабийга
Нус йоагІа алийта,
Ва елла яла со.

ДІаяздаьр.
ПАТИЕВ Султан.

Безаме вІашагІкхетар

Сунженски районе Орджоникидзевская станицерча пионерий ЦІен балха плана юкъе тайп-тайпара мероприятеш я бераштa юкъе дІаяхьа езаш.

Мадарра аьлча, чІоаггІа хІаман хьисап долаш бехктокхаме, къахетаме хила веза берашца болх беш вола саг. Пионерий ЦІен цхьаьцца кружокаш я болх беш. Халхара, музыкальни, кхыяраш а. Массайолча оагІорахьара сакхетам лакхбаларал совгІа укхаза бераштa юкъе чІоагІлу интернациональни бувзам, хІана аьлча мероприятешка дакъа лоацаш станице мел дахача къамий бераш да. Иразе берал цхьана дІадихьа бераш доккхий хилча а из берал дага а ухаш тІехьагІа а вІаший безаш хул нах.

ЧІоагІа лоархІаме да пионерий ЦІагІа нравственни хьакъехьа бераштa кхетам луча уж къахетаме хургболаш дола гІулакхаш царна довзийташ хилар.

Масала, Сунженски районе Ассиновская станице дай-ноаной доацаш дола бераш леладу берий ЦІагІа. Паччахьалкхено уж кхеде шийна хьатІа а ийца уж леладой а уж санна долча берий дегабохам боккха ба. Даа-мала, тІадувха да царга, царга дац берий вахаре эггара чІоагІагІа эшаш дола хІама — наьна мерзо. Цудухьа уж бераш массаза а дог ийша да. Наьна когаметта отталургдолаш хІама укх дунен тІа а доацаш да, дале а пионерий ЦІен болхлой шоай дега йІовхал царна дІаенна зІамигача берий вахар эргадаккха гІерт. Уж касткастта бой долча болх.

Иштта, пионерий ЦІен болхлой, районерча школай хьехархошца цхьана Ассиновскерча берий ЦІагІа бахача уж нийсбелар бераша цІей дездеча.

Хьаьшаша бераштa лаьрхІа дехьадар совгІаташ: берий ловзаргаш, хьоарах хьаянь мерза хІамаш, конфеташ.

Безаме вІашагІкхетар хилар цу дийнахьа бераштa юкъе. Цига дизза дакъа лаьцар берий ЦІен директор волча Белхароев Макшарипа, воспитателаша. ЦІеча уголоке локхаш музыка а йолаш хьалхараш а деш сакъердар бераша. ШолагІча цІагІа оттадаьча истола тІа яр мерза хІамаш, чай, сокаш, хий.

КВН дакъа лаца безамбараш къоаста а баь вІашагІъеллар ши команда. Цига лайза коттбаьннараштa тІоараш деттaш ловцаш доахаш дар бераш.

Берий ЦІен бераша баркал йоахар хьаьшашта. Безаме вІашагІкхеташ санна безаме дІа-юха а къаьстар уж. Уж санна долча вІашагІкхетaраша пайда бу дог ийша долча бераштa. Царна бовзийт къахетам, наха шоаш дицденна ца хилар, чІоагІлу доттагІал.

Лоацца аьлча, уж санна долча вІашгІкхетaраша бошабу зІамигача дегашка биижа «ша».

Т. МАЛЬСАГОВА.

Чам бола дaараш

№ 12 йола Грозненски профтехучилище республике йовзаш я пекараш, кулинараш, кондитераш, иштта кхыбараш кийчбеш йола дешара заведени санна. Дешархой технически творчества массаза болх беш йола выставка я училище вІашагІъелла. Цига хІара шера апрель бетта керда йоах экспонаташ. Торжественни хьале, доккха цІей санна чакхъйоаккх выставка кердайоккхаш еш йола мероприяти. Иштта хилар укх деношка а.

Училище выставка хьаеллача баьхкабар НГІАССР хлебопекарнии макароннии промышленноста управлене начальник Л. З. Эрбиев, ВЛКСМ обкома, республика агропрома, халкъа образоване отдела викалаш.

Йоккхача зале хьахьокхаш яр дешархой дикагІболча говзанчаша яь мерза маькхаш, торташ.

Жюре председателa училища директора К. Л. Исмаиловас белгалйоаккх шолагІча курса 25-ча группа дешархоша кийчъяь «Ананас», «Юность» яхача тортий макеташ, цхьоалагІча курса 14-ча группа дешархоша кийчъяь — «Корзина с малиной».

ЧІоагІа хоза яь я «Іалами вайи» яха цхьоалагІча курса 30-ча группа дешархоша кийчъяь а, «Семейный альбом» яхаш цІи йола 29-ча группа дешархоша кийчъяь а натуральни торташ.

Боккхача безамца хьеж выставкерча экспонаташка Грозненски профтехучилищай а школай а дешархой, городе баха нах.

СУРТАШ ТІА: № 12 йолча ПТУ кийчъяьча выставке.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

Нохч-ГІалгІай АССР журналистий Союзе

Творчески конкурсаш

Экономика керттера проблемаш ювцача, производствай эффективность лакхъеча, доалдара керда формаш дегІакхувлача даькъе массови информаце средствай, республика журналистски коллективий хьинар айдар духьа НГІАССР журналистий Союза правленен профсоюзий областной советон «Радикальни экономически реформа — пресса теркама юкъмоттиге» яха творчески конкурс кхайкаю.

Конкурсе дакъа лаца йиш я республикански районни, дукхатиражни газетий, телевидене, радиовещане коллективаша, хІаьта иштта къаьст-къаьстача автораша.

Конкурса итогаш еш теркалдергда:

— республика производительни низаш дегІакхувлара, къахьегамен материальнии ресурсех мамогга дикагІа пайда ийбара, дукхагІа юртбоахамен промышленностен продукции, къаьстта наха чІоагІа хоатта товараш хьадара программаш кхоачашъелга мишта латт хадданза, овлангара наха дІадовзийтар;

— ювцача экономически проблемай принципиальностен, масштабностен, журналистски говзала боарам, публикацеш жанрашка диллача бе-бе хилар, перестройка прорабий дицлургдоаца сурташ хьакхоллар;

— кепатехача материалий действенность.

Конкурс хІара шера чакхйоаккх.

Цу темах лаьца 1 январе денз 31 декабре кхаччалца кепатеха, телевидене, радио гІолла чакхъяьнна материалаш юххьанцарча журналистски организацеша вокх шера 20 январе кхачалехьа НГІАССР СЖ правлене дІачуяла еза.

Конкурса цІерагІа хьаьяьхкача материалашка жюри хьож, тІаккха цо ший предложенеш лу НГІАССР СЖ правлене исполкоме.

Конкурсе котбаьннараштa дипломаши грамоташи, иштта ахчан премеши лу. Республикански газеташтен Гостелерадио комитетан хІара яр 150 сома боараме а йолаш ши премии оттаяьй, районни газеташтa 100 сома боараме ши премии, дукха — тиражни газеташтa цхьа премии — 80 сом, къаьст-къаьстача авторашта йиъ премии — 50 сом хІараяр йолаш.

Журналистий Союза правлене дІахойт 1990 шера 5 мае — Кепайоазон Дийнахьа шера дикагІболча журналистски балхахи нравственно - правови темах дикагІйола материал язъярахи кхайкаяь хиннача творчески конкурсий итогаш ергхилар. 9 мае — Коталон Дийнахьа кепайоазон тІа, радио, телевидене гІолла тІема-патриотически кхетам балара темах дикагІа материалаш язъяьраш белгалбоахаргба.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

10 АПРЕЛЬ, ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Смерть под парусом» яха художественни фильм 2-гІа сери.
9.40 — Мультфильмаш.
10.05 — Хьайбай дунен тІа.
11.05 — Из хиннад... хиннад...
11.25 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — ГІулакхаш леладеча наьха ярмарка.
17.00 — ЗІамига концерт.
17.15 — Документальни фильма премьера.
17.45 — Музыкальни каникулаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Документальни фильм.
19.50 «Смерть под парусом» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 2-гІа тайм.
22.30 — Опера дукхаезарий телеклуб.
23.40 — ТСН.
23.55 Кагирхой вестник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 9-гІа класс.
9.05 Французски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.40 — Природоведене. 2-гІа класс.
10.55 — Эрудиташтa йола разминка.
12.00 — «Здравствуйте, все» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
13.05 — Ритмически гимнастика.
13.35 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс 2-гІа дакъа. «Необыкновенное лето». 4-гІа сери.
14.45 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.35 — Документальни фильм.
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — Нохчийн мотт Іамабо. (Юхагойтар).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».

11 АПРЕЛЬ, КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Смерть под парусом» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
9.40 — «Приключения Чоно и Боно» яха мультфильм. 1-ра дакъа (Болгари).
10.05 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 2-гІа тайм.
10.55 — Никъ берий клуб.
11.55 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Афганистана ашараш».
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Л.-В. Бетховена музыкальни сокровищница. 9-гІа симфони.
16.55 — Документальни фильмай премьера.
17.25 — Поэзе миноташ.
17.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Читаем Ленина» яха политически завещани.
19.30 — ДІа а лоих халха а бувл кагирхой.
19.45 — Перестройка: проблемаши решенеши.
21.00 — Ха. ТСН.
21.45 — Коллаж.
21.50 — «Цхьан биографе фрагменташ» яха фильм.концерт.
22.45 — «И этот голос небывалый» яха М. И. Бабалова театральни мемуараш.
23.45 — ТСН.
00.00 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведение. 3-гІа класс.
9.05 — Немецки мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Общая биология. 10-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Путешествие в горы» яха документальни фильм.
12.35 — Чешски филармони симфонически оркестра концерт.
13.05 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс 2-гІа дакъа «Необыкновенное лето». 5-гІа сери.
14.10 — Бадминтон, Европа чемпионат.
17.40 — «Портрет любимой женщины» яха телефильм.
18.20 — «Вай гІалгІай мотт Іомабу».
18.50 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — Концерт.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Поздней осенью в Орске». Оренбургера передача.
20.50 — Коллаж.
20.55 — «Земля поклонись человеку» яха О. Сулейманова поэма.
21.30 — Сайрийнара концерт. Кишиневера передача.
22.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.

12 АПРЕЛЬ, ЕРА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильм.
8.40 — Опера дукхаезачара телеклуб.
9.50 — Мультфильм. 2-гІа дакъа.
10.25 — Сага институт.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
16.40 — Ашхабадера берий филармони скрипачай ансамбла концерт.
17.10 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
18.10 — Мультфильмаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзеи бонкхагІеи».
19.40 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
23.50 — ТСН.
00.05 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Общи биологи. 11 класс.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.40 — Музыка. 2-гІа класс. Симфонически оркестра инструменташ. 1-ра передача.
10.55 — Іилма вестник.
128.00 — Документальни фильм.
12.40 — Ритмически гимнастика.
13.10 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа дакъа «Необыкновенное лето» 6-гІа сери.
14.30 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.35 — Документальни фильм.
17.20 — НГІАССР Гостелерадио инструментальни ансамблей солистий концерт.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Юртбоахам хьеха университет (гІалгІай меттала).
18.15 — Музыкальни пауза.
18.20 — Информационно-публицистически програма.
19.00 — «Арена». Спортивни программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — «Преображение Преображенни».
21.30 — «Весеннее равноденствие» яха «Комсомольская жизнь» яхача журнала 70 шу дизара хеталь, цІай долчара яь репортаж.
23.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.

13 АПРЕЛЬ, ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «...16 шу даланзеи боккхагІеи».
9.15 — Мультфильм.
9.35 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 1-рей 2-гІей сереш.
12.00 — «Вай лаха долх» яха («Мишта салоІ вай» яхача циклера) передача.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Если вам за...».
16.30 — «Магия черная и белая» яха бераштa дола фильм.
17.45 — Компьютерцара диалог.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Іаьдал — Советашка». Моттигерча органий Іаьдали лаьттах дола Закони.
19.30 — Л. Бондареннос дІалокх (баян).
19.40 — В. И. Ленина ваь 120 шу дузаш «Штрихи к портрету В. И. Ленина кабинете цаІн ахи сахьат» яха 2-гІа фильм.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.10 — Взгляд.
23.55 — ТСН.
00.10 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 5-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.45 — Литература. 6-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильм.
12.05 — Л.-В. Бетховена оркестрацара скрипка дола концерт.
12.50 — «И снилась мне большая зала». А. Н. Островский цІен-музеях.
13.35 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа дакъа. «Необыкновенное лето». 7-гІа сери.
15.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.45 — «Виктор Астафьев — нет мне ответа» яха документальни фильм.
17.50 — Фильм-концерт.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 1-ра тайм.
19.50 — А. Бардина ловз (гитара).
20.00 — Бийса даькъала хила шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 2-гІа тайм.
21.50 — Спорт массарна а.
22.05 — «Вий» яхача Н. В. Гоголя произведени экранизаци (1967 ш.). (Духхьашха).
23.20 — Бадминтон. Европа чемпионат.

14 АПРЕЛЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мамаи, папаи, сои.
9.00 — «Шовданаш».
9.30 — Шера ханаш. Апрель.
10.30 — «Бурда моден».
11.00 — России Суверенитет. «Росси керда концепци» яха 1-ра передача.
12.00 — Березина Сергейя иллеш.
12.10 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.
12.25 — Партнер» яха коммерчески вестник.
14.25 — Документальни фильм.
15.20 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. (Грузински ССР).
15.55 — Политически диалогаш.
16.25 — «Большая жизнь» яха режиссера Л. Лукова художественни фильм. 1-ра дакъа. (1939 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Большая жизнь» яха художественни фильм. 2-гІа дакъа (1946 ш.).
20.15 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостовске дІалокх.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — Зрителаша дехарагІа. «Призрак замка Моррисвилль» яха художественни фильм (Чехословаки, 1967 ш.). (Духхьашха).
23.20 — ТСН.
23.35 — Смольни соборе эрсий духови музыка концерт да.
1.05 — Документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Бжамии» яхача халкъа музыка ансамбла выступлении. Нальчикера передача.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.10 — «Первая Бастилия» яха субтитращцара художественни фильм.
10.25 — Эрсий мотт.
10.55 — «Коллаж».
11.05 — «Личности перестройкеи».
11.30 — «Горизонт». «Завтрак на траве» яха кинопрограмма.
12.35 — «Телефант» яха критически журнал.
12.50 — «Социальни хьаштaшка тидам тІеберзаш» (нохчий меттала).
13.30 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 1-ра дакъа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
15.45 — Халкъа ашараш.
17.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 2-гІа дакъа.
18.30 — Ха. ТСН. (Сурдопереводаца).
19.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 3-гІа дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
21.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
21.30 — «Под знаком» «Пи». 2-гІа дакъа.
23.00 — «Чаривка» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. Харьковера передача.
23.20 — «Под знаком «Пи». 3-гІа дакъа.
00.20 — «Звучат воспоминания...» яхача бийсанарча сеанса киноконцерт.
1.10 — «Герои ее романа» яха художественни фильм. (Духхьашха).

15 АПРЕЛЬ, КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» — тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъа доаккха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — «УнахцІено».
13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Архив смерти» яха художественни фильм. 5-гІа сери. (ГДР).
14.45 — Массарна а йола педагогика.
15.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.00 — Фаьлгий дунен тІа. «Сказка про влюбленного маляра». (Духхьашха).
18.30 — Милосерди кІира.
19.00 — Мультфильм.
19.15 — «Самогонщики» яха художественни фильм.
19.35 — «Разорванный круг» яха художественни фильм (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Массехана а хургдолчун уйлаш». КІиранден нравственни проповедь.
21.45 — Чайковский 100 романс.
22.05 — Футбольни обозрени.
22.35 — Джазови портреташ. Г. Лукьянова кулгалдеча «Каданс» яхача ансамбло хьех шо.
23.25 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Документальни фильма премьера.
8.30 — «Белая цапля» яха мультфильм.
8.45 — «Мы жили по соседству» яха субтитращцара художественни фильм.
10.00 — Документальни фильма премьера.
10.30 — «Бьют — беги...» яха союзни республикай фильмай студи (Грузи) (Духхьашха).
12.00 — Коллаж.
12.05 — «Мир, в котором мы живем» яхеи «Маленькие рассказы о нашей жизни» яхеи режиссера А. Кристи фильмаш.
12.55 — Польски иллей Ергигсоюзни фестиваль. Рязане РСФСР зональни конкурса доакъошхой концерт.
13.30 — НБА профессионалашта юкъе баскетболах йола США чемпионат.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — М. Рощин «Муж и жена снимут комнату» яха МХАТа спектакль.
18.55 — «ГІалгІай довзар» (гІалгІай меттала).
19.55 — Реклама.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Документальни фильм.
20.25 — Гандбол. СССР чемпионат. МаІанах СКА (Минск) — «Динамо» (Астрахань).
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — «Даниил — князь Галицкий» яха исторически фильм. (Духхьашха).
23.05 — Истола тІара теннис. Европа чемпионат. Швецера передача.

РАДИОПРОГРАММА

10 АПРЕЛЬ, ШИНАРА

7.30 — «Юртара Іуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Илли доакхх Яндиева Тамарас (гІалгІай меттала).
9.15 — В. И. Ленин Нохч-ГІалгІайчен. Беседа.
9.30 «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50 — 10.00 «ГІа боахаш я перестройка» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала ю трансляци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20 — 18.40 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. Политически беседаш.

11 АПРЕЛЬ, КХАЬРА

7.30 Объявленеш.
7.45 — 8.00 Депутата позици (нохчий меттала).
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Беламе иллеши халхараши (нохчий меттала).
11.15 Илли доакхх Серов Александра.
11.50 — 12.00 Хиш дехкача лаьттай таронаш.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала ю трансляци (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 «ДоттагІал». Армяний меттала передача.
18.30 — 18.40 Пожарни кхерамзле бахьан долаш.

12 АПРЕЛЬ, ЕРА

7.30 ДоагІаш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Иллеш, мукъамаш, халхараш (гІалгІай меттала).
11.15 Халкъа этиках йола беседаш.
11.30 Къахьегама ресурсаш. Мишта пайда эц царех? (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Болхлочоа хетар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду моттигерча радиос. Веденски районера передача (нохчий меттала).
17.31 —«Шоана юрта боахама къахьегамхой». Музыкальни программа (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа мукъамаш (нохчий меттала).

13 АПРЕЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юртара Іуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 Динал — предприяте чухьежа кизга (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Тхацига хьоашала еиай «Шовданан аз» яха фольклорни ансамбль (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проект ювцаш (гІалгІай меттала).
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Публицист хьеж перестройкага (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Реклама.
18.40 — 19.00 «Шераши нахи» (нохчий меттала).

14 АПРЕЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Сийлахь - Йоаккхача Коталон 45 шу дузаш. «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 «УнахцІено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
10.35 Реклама.
10.40 Сатирически микрофон (гІалгІай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Къахьегама династех хьаваьнна ва.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 Хозрасчета оагІонаш.
16.15 — 17.00 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

15 АПРЕЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Халкъа эшача товараштa — тІехдикал (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КІирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 «Сий долаш ваха». НГІАССР халкъа депутаталла кандидатаца, республика керттерча наркологаца М. А. Дальсаевца яь беседа.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагІал дараштa дола» концерт (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05069. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1322.